

JÓZSEF FŐHERCZEG SZÜLŐHÁZA POZSONYBAN.

Fénykép után.

JÓZSEF FŐHERCZEG HETVENEDIK SZÜLETÉSNAPIJA.

Egy nagyszívű, mély érzésű jó ember hetvenedik születésnapját ünnepli a magyar nemzet, a ki ehhez még főherczeg is, tehát a királyi család tagja, de a kinek nagysága, hasznossága, a vele született fényes név nélkül még tán szembetűnőbbben látszanék, mert a fény a fényben nem oly frappáns, mint az egyszerű szürkeségben.

Nem is kellene megnevezni, még az abécézés gyerekek is tudja, hogy csak József főherczegről lehet szó, a mi magyar főherczegünkről, «Palatinus József»-ről. Mind együtt van érzésben ilyenkor a magyar, apraja-nagyja s a szívének legőszintébb dobanásaival kíván neki e napon friss erőt, egészséget és verőfényes, hosszú öregkort.

Márczius 2-ikán lesz hetven éves a főherczeg. Hetven év! Csekélység ahhoz képest, a mit csinált. Szinte úgy tűnik fel nekünk, mintha mindig élt volna; benne van az alakja legendáinkban, adomáinkban, mint a Mátyásé. Látjuk nyomait a honvédségtől kezdve, melyet ő alkotott meg, a köztevékenység minden mezében. Látjuk végezni olyan főbenjáró feladatokat jól, a melyekhez a nagyok is kicsinyek, és olyan jelentéktlenebb dolgokat nagy kötelességtudással, a melyeket a kicsinyek is kicsinynek. Ő előtte nem kicsi semmi. Épen olyan gonddal nevel az országnak hadseregét, mint a milyen kedvteliséssel szervez Alsóuthon tűzoltóságot. Tündérkertet teremt a Margit-szigetből. Kényszeríti a természetet a Karsztokban, hogy buja növényeket hozzon. Menhelyet alapít a gyermekeknek Czirkveniczában, pártját fogja a kóbor cigányoknak. Még a könyvpolczáinkon is ott diszeleg egy könyve, a cigány nyelvtan.

Élete összeforrt a nemzetével; sőt már összefolynak elménkben, lelkünkben a korok, nevek és egy ugyanazon személynek kezd látszani azzal, a ki Palatinus Pista volt, és azzal,

a kit József nádornak neveztek, úgy hogy szinte csodálkozunk kell, hogy József főherczeg most csak hetvenéves...

Az a benső érzelmi kapcsolat, mely József főherczeg családjá s a magyar nemzet közt fennáll, ma már több mint száz éves. 1796-ban választotta meg az országgyűlés egyhangú lelkesedéssel II. Lipót király hetedik fiát, József Antal János főherczegemet nádorrá. Az akkor még ifjú nádor ritka államférfiúi érzéssel fogta fel az akkori viszonyok közt rendkívül nehéz feladatát s csakhamar annyira beleélté magát a hazai állapotokba, oly jól megismerte nemzetünk jellemét, sajátosságait, szükségleteit s oly készséggel alkalmazkodott ezekhez nemcsak nyilvános szereplésében, hanem magánéletében is, hogy nádori működése történelmi jelentőségűvé lett s személye oly kedveltségre tett szert széles e hazában, a milyenre kevés példa van újabbkori történetünk élváljain. Ő vetette meg alapját annak a kölcsönös ragaszkodásnak, mely családjá és a nemzet közt ma is zavartalanul él. Megtanította gyermekeit, hogy magyaroknak érezzék magukat s hozzászoktatta a nemzetet ahhoz, hogy magyaroknak tekintse őket. A nádor halálával ez a benső viszony nem szűnt meg; az apa hagyományaihoz híven ápolta a fiú: József főherczeg.

Magyar földön született s élete legnagyobb részét itt élte át József főherczeg. 1833 márczius 2-ika óta, a mikor először meglátta a napvilágot Pozsonyban, a hol szülei az országgyűlés tárgyalásai miatt tartózkodtak, csak az ötvenes évek közepétől 1866-ig való időt töltötte a haza határain kívül, de mint magyar földbirtokos, ez idő alatt sem szakadt el a magyar hazától. Gyermekkora legnagyobb része Budán és Alsóuthon folyt le, magyar környezetben, magyar játszótársak között s katonai pályája is a hazában kezdődött meg.

Még csak tizenkét éves volt, mikor mint hadapród belépett az atyjáról elnevezett nádorhuszárezredbe, a hol elsajátította a katonai

ismeretek elemeit. A magyar harci vitézséget és dicsőséget megtestesítő fegyvernemnél, tiszta magyar jászkunok közt szolgált évekig, a míg át nem helyezték a 3. számú dragonyos ezredhez, mint őrnagyot. A legmagyarabb vidéken, Félégyházán és Kecskeméten volt e minőségében is állomáson s a környéken talán ma is vannak még öreg emberek, a kik emlékeznek a nyájas, délczag dragonyos őrnagyra. Az ötvenes évek elején volt ez s nemzetünk e szomorú időszakában bizonyára nem egy hazafi hallotta örömmel a főherczeg jóízű magyaros beszédét.

Az a fényes katonai pályá, mely József főherczegre várt, szükségessé tette, hogy képzettsége ne szorítkozzék csupán a lovassági szolgálatra, hanem a gyalogsági csapatok vezetésében is kellő gyakorlatot szerezzen. Ezért 1854-ben áthelyeztetett a 60-dik számú Váza gyalogezredhez, szintén őrnagyi ranggal s csakhamar kivált itt is katonai tehetségével, a szolgálatban szigorú kötelességteljesítésével, alantasai iránti igazságosságával és méltányosságával. Még az 1854-iki évben alezredesi, egy év múlva pedig ezredesi rangra emelkedett s egyúttal a 37. gyalogezred tulajdonosa lett, mely ma is az ő nevét viseli. 1860-ban vezérőrnaggyá lett s dandárparancsnokká neveztetett ki s így mind tágabb hatáskör nyilván előtte, egyre több alkalma nyílt hivatottságát és katonai iránti emberséges érzelmeit érvényesíteni.

Az 1866-iki év őt is harcra szólította dandárával. A csehországi hadszínteren több alkalommal vezette ütközetbe dandárát s mindig nagy bátorsággal és hidegvérrel tette intézkedéseit, a golyók zápora közben osztogatta parancsait s buzdította vitézeit. A Schweinschädelnél vívott ütközetben személyesen is részt vett a harcban. A königgrätzi ütközetben a súlyos sebet kapott Festetich gróf altábornagy helyett József főherczeg, bár maga is megsebesült a kezén, vezette a hadosztályt a harcba: négy lovat löttek ki alóla, de, mint szemtanuk mondják, rendíthetetlen nyugalommal és veszelty megvető bátorsággal harcolt csapatai élén. Fényes példájának volt tulajdonítandó, hogy a negyedik hadtest kitűnően megállotta helyét. Vitéz magatartásáért a háború lezajlása után a katonai érdemkereszttel tüntette ki a király és még ugyanabban az évben altábornaggyá nevezte ki s a Linzben állomásozó gyalog hadosztály élére állította. A hadseregben ezután beállott gyökeres változás, a vérendszernak az általános hadkötelezettségen alapuló újjászervezése munkájában is részt vett József főherczeg, csakhamar azonban, a kiegyezés megkötése után, új s a magyar nemzetre nézve nagy jelentőségű fordulatot vett pályája.

A magyar honvédség megalakulásakor keresve se lehetett volna az új intézmény élére alkalmasabb, a siker biztosítékait inkább magában viselő vezetőt állítani, mint József főherczeg. Katonai tapasztalatai, hadvezéri hírneve ép oly hivatottnak mutatták erre, mint magyar érzelmei s a nemzet részéről feléje forduló bizalom. Kinevezését, mely 1868 december 5-ikén történt, hazaszerte általános megleléssel és lelkesedéssel fogadták.

József főherczeg akkor ifjúi ereje teljességében állott: 35 éves volt. Egész becsvágyával és kötelességtudásával állott a számára kijelölt ezél szolgálatába. A honvédség akkor még csak a törvényben volt meg, neki kellett a valóságban is megteremteni. Feladata elé igen nagy nehézségek tornyosultak: meg kellett találni azt az irányt, a mely felé a honvédség fejlődését vezetni kell, a csapatokat megfelelő tisztekkel kellett ellátni, gondoskodni ezek szolgálati viszonyainak szabályozásáról, megteremteni

A bécsi ex. és kir. kőbismagyi könyvtárban levő, 1866. évi festménye után készült metszet.

JÓZSEF FŐHERCZEG.

köztük az egységes, bajtársi szellemet, rendezni a honvédség és a közös hadsereg közötti viszonyt, kiválogatni a rendelkezésre álló erőkből a legalkalmasabb munkatársakat, — a nehéz feladatok hosszú sorát kellett erős munkával, szakképzettséggel, tapintattal megoldani. A nagy munka azonban nem maradt gyümölcstelen: a honvédség szép fejlődésnek indult, a mi a nemzet áldozatkészsége s a munkatársak buzgalma mellett első sorban József főherczegnek köszönhető.

Munkásságának hatása meglátszott már kezdetől fogva. Szervezése után három évre, 1871-ben nyílt a honvédségnek először alkalma a legfőbb hadúr színe előtt bemutatni rövid idő alatti haladását s azóta résztvett a közös hadsereggel együtt a nagy hadgyakorlatok mind-egyikében, évről-évre tanúságát nyújtva örvedes fejlődésének, több ízben külföldi uralkodók előtt is. József főherczeg a ma már csaknem 200,000 főből álló honvédsereg majd minden tisztjét személyesen ismeri, és e nagy család minden tagja iránt igazán atyai gondoskodással viseltetik. Erzi ezt minden honvéd, s igyekszik is méltóvá tenni magát a főherczeg főparancsnok szeretetére.

A katonai világ is 1893-ban, a honvédség fennállásának 25-ik évfordulóján nagy ünnepléssel ismerte el József főherczeg érdemeit, a király pedig, — ki meglelédeése jeléül már 1874-ben lovassági tábornokká nevezte ki — megleghangú legfelsőbb kéziratban fejezte ki köszönetét és elismerését. Hasonló ünneplésben volt része 1898-ban is, mikor tényleges katonai szolgálatának 50-ik s honvédfőparancsnokságának 30-ik évét töltötte be; a király ekkor is nagy dicsérrel emlékezett meg legelső kéziratában érdemeiről s egyúttal a katonai érdemkeresztet a gyémántokkal adományozta neki. Azóta is, hajlott kora dacára, példás odaadással végzi József főherczeg főparancsnoki tisztét; az irodai munkát ép úgy, mint a fáradságos, hosszantartó szemleutakat s egyéb tennivalókat. Immár 35 év óta áll a honvédség élén s e hosszú idő alatt elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyar állami élet e nemzeti jelentőségű tényezőjének felvirágoztatásában.

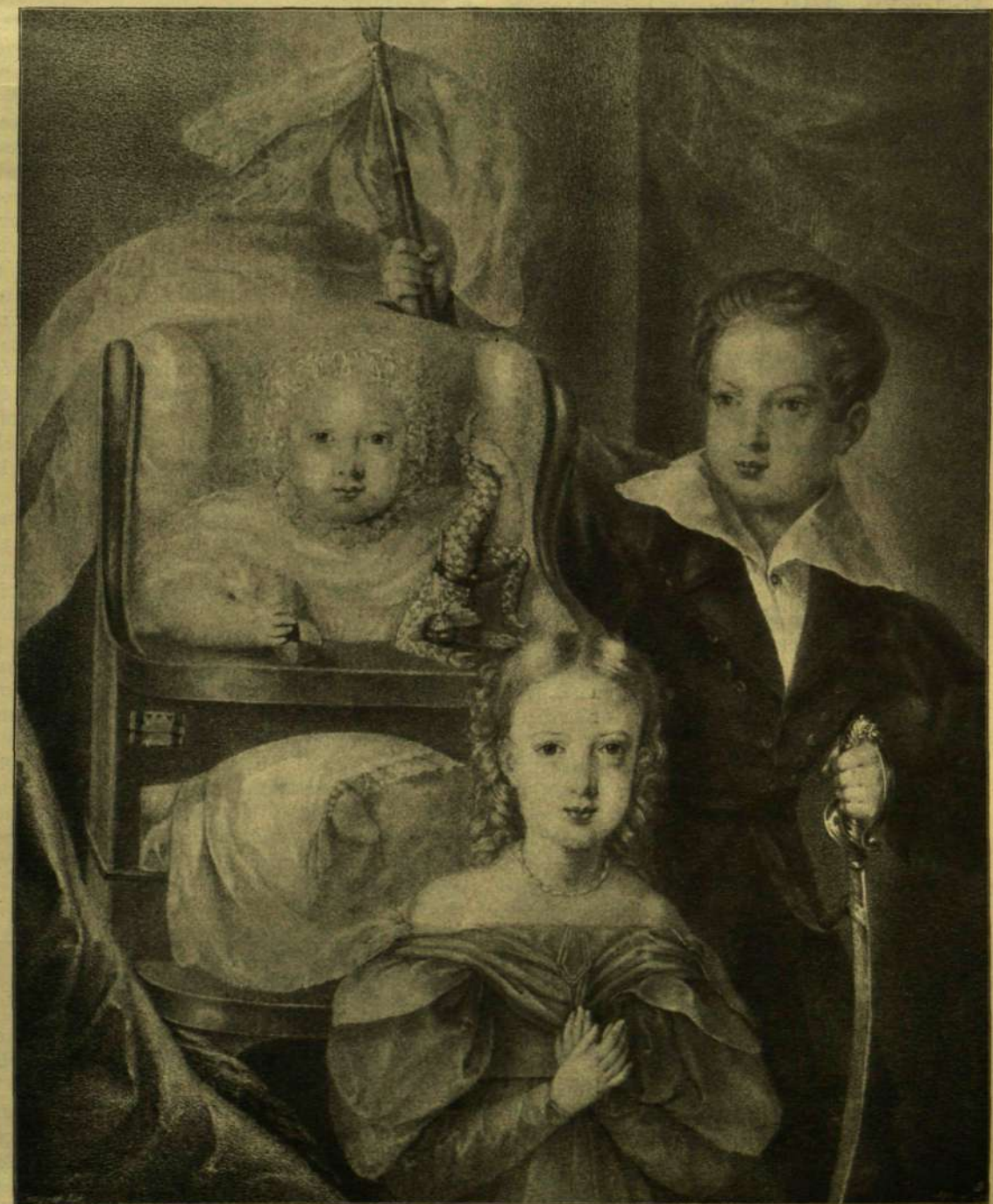
E tevékenység maga is elegendő volna egy

élet betöltésére; József főherczeg szelleme azonban más irányban is keresett és talált érvényesülési tért. Fontos társadalmi mozgalmaknak állott élére, figyelemmel kísért és behatóan támogatott minden a közjóra irányuló törekvést. Ismeretes a tűzoltóság ügye iránti meleg érdeklődése, melynek e nagy gazdasági és társadalmi fontosságú ügy oly sokat köszönhet. Terjedelmes birtokainak mintaszerű kezelésével példát nyújtott a magyar mezőgazdának. Az országos iparegyesület munkásságában, mint fővédnök élénk részt vett; 1893-ban, az egyesület 50 éves jubileumakor nagyhatalmú beszédet is mondott a magyar ipar fejlesztéséről. Számos jótékonyági intézmény létesítésében működik közre mint pártfogó, sőt mint kezdeményező is. Így neki köszönhető a czirkveniczai «László főherczeg otthon» alapítása, mely mint beteg gyermekek üdülőhelye áldásos hivatást tölt be. Ugyancsak Czirkveniczában egyik villáját átengedte honvédtisztek gyógy- és üdülőhelyül. A budapesti poliklinika-egyesületnek is ő a védnöke. A természet iránti szeretete arra ösztönözte, hogy mélyebben is behatóljon titkaiba s így úton alapos természettudományi, különösen növénytani ismeretekre tett szert, a miről az alsóuthi kert flóráját tárgyaló kiadványa is tanúskodik. A cigánynyelvben és ethnographiában szakképzettsége és irodalmi munkássága magasan felülhaladja a nagyjuri kedvtelés dilettáns mértékét. Czigány nyelvtanával s egyéb e körbe vágó, részint önállóan, részint magyar

és külföldi folyóiratokban megjelent munkáival európai hírnű tudós szakemberként lett ismeretessé a tudományos világ előtt. Méltán választotta tiszteletbeli tagjává a Magyar Tudományos Akadémia, tiszteletbeli doktorává mind a két magyar egyetem. Budapest főváros is sokat köszönhet neki, a miért a Margit-szigetet nagy áldozatkészséggel pártját ritkító szép üdülőhelylő fejlesztette s részben saját költségén szárnyhíd útján összekötötte.

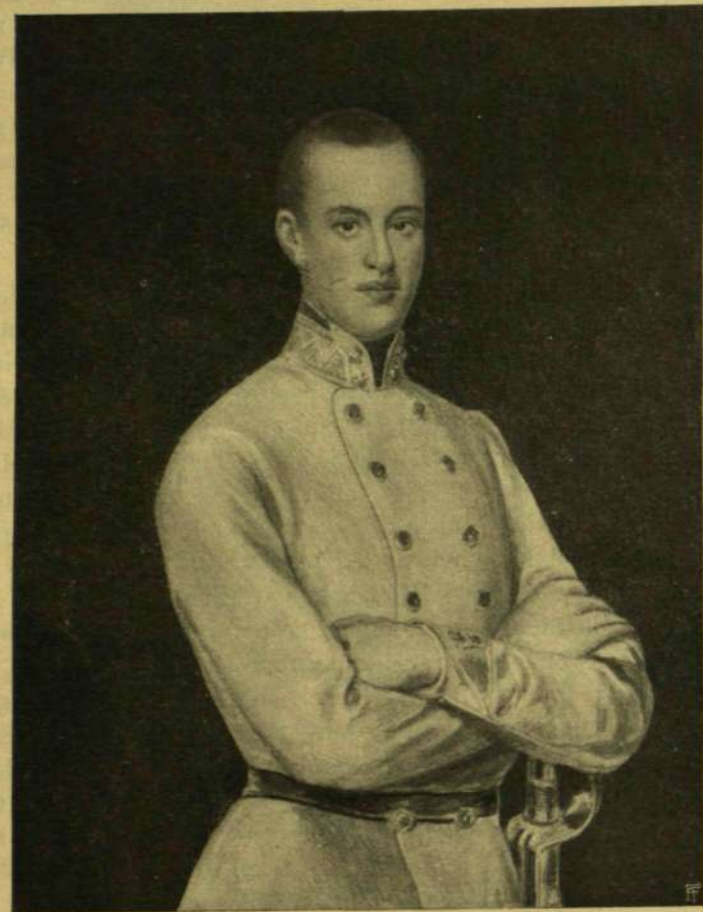
Az ideje és ereje legnagyobb részét lefoglaló sokoldalú foglalkozás közepette a családi életben talált pihenést és nyugalmat. E tekintetben is atyja hagyományait követi: családi életében példája a gondos, jó férjnek és apának. Igazi patriarkális életet él neje és gyermekei között, akár az alsóuthi kastélyban, akár a fiumei villában. Egyszerűség, mindenki iránti nyájas jóindulat jellemzi őt mint magánembert.

1864 május 12-ikén vette nőül Klotild szász-koburg-góthai hercegnőt, a kiből tudvalevőleg szintén folyik magyar vér, a Koháry-család révén. Házasságukból hét gyermek származott, a kik közül egy leányka, Erzsébet, egy éves korában, egy fiú pedig, László főherczeg, virágzó ifjúságában halt meg. A többiekben azonban sok öröme telhetik a főherczegi szülőknak. Hárman közülök elhagyták már a apai házat, melybe azonban gyakran térnek vissza kedves vendégekként. Mária Dorothea főherczegnő, 1896 óta Fülöp orleansi herczeg neje, Margit főherczegnő 1890 óta Thurn-Taxis Albert herczeg neje, négy gyermek anyja és

A bécsi ex. és kir. kőbismagyi könyvtárban levő, 1866. évi festménye után készült metszet.

JÓZSEF FŐHERCZEG KÉT IDŐSEBB TESTVÉRÉVEL, SÁNDOR FŐHERCZEGGEL ÉS ERZSÉBET FŐHERCZEGNŐVEL. (Sándor főherczeg 12 éves korában 1837-ben, Erzsébet főherczegnő 1903-ban halt meg.)

Az őregecs évekbeli való festmény.

JÓZSEF FŐHERCEG MINT ALEZREDES.

A József főherczeg alsóúti dolgozó-szobájában levő eredeti után.

MÁRIA DOROTHEA FŐHERCEGNŐ, JÓZSEF FŐHERCEG ÉDESANYJA.

József Ágost főherczeg, 1893-ban vette nőül királyunk unokáját, Augusztá bajor herczegnőt s házasságából három gyermek született. József Ágost főherczeg jelenleg az 1-ső számú honvéd-huszárezred őrnagya, a budai királyi várban lakik s nejével, Augusztá főherczegnővel együtt élénk részt vesz a magyar főváros társadalmi életében. A két legfiatalabb főherczegnő, Erzsébet és Klotild Mária, még szülei körében élnek.

Elvonulva az ünnepséj zajtól, csöndes, meghitt családi körben éri meg József főherczeg fiúmei villájában hetvenedik születésnapját. A Gondviselés áldásából friss erőben, egészségben lépi át e nevezetes évfordulót, a melyen lélekben és érzésben oly melegséggel keresi fel a magyar nemzet hálája és tisztelete, a milyenben csak igazi nagy érdemnek lehet része.

JÓZSEF FŐHERCEG SZÜLŐHÁZA.

Pozsony város régibb házai közül kevés van, melynek többé-kevésbé érdekes multja ne volna. Különösen a belvárosban úgyszólván egyik történeti nevezetességű ház a másik mellett hirdeti a hajdani koronázó város régi dicsőségét.

Ha a Mihálykapun át a Duna felé sétálunk, a Mihály-toronytól mintegy száz lépésnyire, jobbkéz felől a régi országházhoz érünk, melyben Mária Terézia alatt a híres «Moriatur pro rege nostro» jelenet játszódott le, egy századdal később pedig ugyanott alkották meg a negyvennyolczas reformtörvényeket. Az utóbbi nagy eseményt József nádor kiváló fontosságú szereplése előzte meg, melynek nagy részben ismét Pozsony város volt a színhelye.

Az 1832—36-iki országgyűlés idején József nádor a főrendi tábla elnöke volt, mely az említett pozsonyi országházban tartotta üléseit. A palatinus harmadik feleségével, Mária Dorothea württembergi herczegnővel az országház tőszomszédságában levő Teschenberg-féle házban lakott és pedig az udvari, illetőleg kerti szárny első emeletén. A ház falán keresztül ajtó vezetett a szomszéd épületbe, az országgyűlés színhelyére. Ebben a Ventur-utcai házban született 1833 márczius 2-án József főherczeg, három évvel utóbb pedig Mária Henrietta

főherczegnő, a néhány hónappal ezelőtt elhunyt belga királyné.

Az illető háznak már régebben nevezetes multja volt. Korábbi századokban királyi kuria név alatt szerepelt a városi följegyzésekben, mert a Pozsonyban tartózkodó királyok és királynéknak ott szoktak megszállani. Így 1441-ben ott lakott Erzsébet, Albert magyar király és római császár neje, kis fiával, a későbbi V. Lászlóval. A városi tanács akkoriban a felséges vendéghez méltó módon rendezte be a házat. Az udvart kertté alakították át, melynek nyomai ma is láthatók. Mátyás király osztrák háborúja idején a nagy király neje, Beatrix is ebben a házban lakott, úgyszintén a mohácsi vész korában, II. Lajos neje, Mária királyné. Valentini Caesar olasz diplomata 1486-ban igen szépnek és díszesnek mondja Mátyás király e palotáját és kertjét. A XVIII. század elején részben lebontották a kuriát és helyébe 1768—69-ben építették a mai házat, melynek külseje azóta többféle átalakuláson ment keresztül.

Belső szárnyán, különösen a kert felől, most is szebbnél szebb barokk-stílusú díszítések vannak. A főfalak és a pince, melyből hagyomány szerint alagut vezetett a pozsonyi várba, ma is a régiek.

A ház tulajdonosaiként régebben Spindler, Kempelen és de Pauli vannak fölemlítve. József nádor idején Teschenberg pozsonyi polgár volt, a kitől 1847-ben a ma is élő Wittmann-Denglasz-család örökölte.

Képünk József főherczeg szülőházának 1903. évi fölvetését mutatja. Balra a Pázmány-utca vezet a koronázó főtemplomhoz, jobb felől pedig az országház látható, melynek javarészt ma a pozsonyi királyi ítélőtábla hivatalos helyiségei foglalják el.

Kumlik Emil.

JÓZSEF FŐHERCEGRŐL.

József főherczeg Alsóúton az öregebb lakosokat egytől-egyet ismeri és szívesen áll szóba velök sőtái között.

Az alsóúti nép tisztességtudó, komoly, szorgalmas, értelmesen, okosan beszél a «főnsíges úrral» és ha az időjárásról, termésről, egészségről elmondotta véleményét, akkor tiszteleggel köszönve búcsúzik el. Ha valami bajba jut egyik-másik, akkor bizony hamarosan fölmege a kastélyba, hogy ezt vagy azt kérje a fenségtől. Jellemző azonban, hogy vagy-

nosabb gazda sohasem használja ki az «ismeretséget» arra, hogy a «főnsíget» kéréssel zaklassa. A napszámos, vagy szegényebb sorsba jutott emberek azonban gyakran fordulnak a főherczeg jószágához. A főváros közeli fekvése sokat arra csábít, hogy búcsút mondjon a falunak és a fővárosban keressen megélhetést. A fenséghöz fértőzik tehát, akár a parkban sétái közben is, és «plotekciót» kér ügyes érvelés közben. Ritka eset, hogy a főherczeg a kérelmezőket elutasítsa, sőt gyakran nem sajnálja a fáradságot és maga írja meg az ajánló-levelet, vagy pedig bizonyítványt ad arról, hogy az illető mint «kerti napszámos» vagy «tűzoltó-szivattyús» stb. «hűségesen szolgált és jó lélekkel ajánlható».

Ha névnapján, vagy újévkor Alsóúton időzik, akkor a község előjáróságának tagjai szép «ünnepölbe» kiöltözködve a kastély sima parkjához nagy termébe lépnek és biró uram sokszor oly ügyes és talpraesett beszéddel üdvözlö a főherczeg, hogy sok «híres szónok» is megsegyenithetne egyszerű szavakban, hűen visszaadott érzelmeivel és kemény, érzés hangú előadásával. A főherczeg szívesen köszöni meg a «minden jókat» zamatos magyar beszédével.

*

József főherczeg atyjáról, a nádorról ismeretes, hogy nagy gazda volt és alsóúti uradalmából, melyet mint kietlen homokszivatagot és hepehupás pusztaságot vett át, aránylag rövid idő alatt szép birtokot varázsolt. A kietlen, homokos, márgás dombokat fenyővel ültette be, a birtokon szép fával szegélyezett utakat hasított és az egyes táblákat az utak mentén szintén amerikai dió-, platán, vagy gymnolades-fákkal szegélyezte. Az alsóúti uradalom madártávlathól zöld gabona- és fű-tábláival olyan, mint egy szép park. A birtok szélén végighúzó dombgerinczen itt-ott dolomit sziklák valnak ki. Egyik ponton a magasban a sziklákba vájt gyalogút egy kőpadhoz vezet, a honnan át lehet tekinteni a birtok egy részét. A nádor órák hosszat üldögélt e kőpadon, gyönyörködve a természet szépségeiben és munkájának eredményében.

József főherczeg is kedveli ugyan a mezőgazdaságot, de természete inkább az alkotás felé hajlja. Elhanyagolt vadonból óriási munka árán valami pompás teremtést — ez az ő eleme. Az alsóúti park, a csaplári erdő, a fiúmei villa kertje a Karszt szikláin tanuskodnak erről. Az alkotás munkájában ő is részt vesz,

Wailand 1873. évi festmény.

KLOTILD FŐHERCEGNŐ.

A József főherczeg alsóúti dolgozó-szobájában levő eredeti után.

JÓZSEF FŐHERCEG NŐVÉREIVEL, ERZSÉBET ÉS MÁRIA HENRIETTA FŐHERCEGNŐKKEL.

hatalmas kerti késével levagdálja a fának rozshelyen nőtt ágát, külföldről hozatott drága csemétét maga ültet el a megfelelő helyre, és köből, csementből saját kezeivel formál jelet, padot, keresztet a park egyes helyein.

Kisjenői nagy uradalmába évenként lerándul és jószágigazgatójával bejárja a gazdaságot. Szereti az ősi vadvises legelőket, hol szép magyar gulyamarhája legelész. Az állatok közül a lovat, a szilaj magyar gulyamarhát és a göndörszörű mangalicza sertést kedveli. Kisjenőre legtöbbször olyankor is lerándul, ha honvéd főparancsnoki körútját végzi az országban. Ilyenkor magával viszi a kíséretéhez tartozó katonatiszteteket is. Egy ily alkalommal, midőn a réten legelésző gulyához ért a kocsi-sor és az urak a kocsi körül leszállva, gyalog közelítették meg a csordát, a fényes katonai egyenruhán megtört napsugarak csillogása, meg a szokatlan jelenet nagy kavargást okozott a marhák között. A kolompot téhen és vele az egész csorda, fölütve fejét, mereven bámult a közeledőkre. Egyszerre egy pillanat alatt a kolompot téhen nagy ugrásokkal visszafordul és példáját követi a pár száz darab marha, nagy robogással rohanya el megrémültén a szélrózsa minden irányában. A gulyások napok múlva szedték össze és hozták haza a «cifra gulyát» a harmadik határból.

A fenségnék igen tetszett állatai ősi vad-sága, ereje és természetessége. Mióta a gulyamarhát szelidebbé nevelték, hogy most már nyugodtan tűri, hogy «urak» is járkáljanak a közelében, megszaladni pedig már nem jut eszébe, a főherczeg nyíltan megmondja gazdasztíjainak, hogy neki a «rég gulya» jobban tetszett.

Mint földesúr, példányképe a «jó uraságnak». Gazdatisztjeit megbecsüli és szeretettel bántja velök. Az új-évkor nála tisztelő gazdasztízi karnak már többször mondotta, hogy «tisztjeimet családom tagjainak tartom, mert ők munkatársaim, és tudom, hogy a kenyeret nekem ők szolgáltatják be.» Legutóbb meghalt egyik gazdasztíjje özevegének a messze Fiuméből sürgőnyileg fejezte ki nagyon kegyes hangon részvétét és koszorút küldött «a hű munkatárs» ravatalára.

*

Alsóúton a közszégi gazdák mintaszerű tűzoltóságot szervezett s tart fenn, hogy a közszégi és a környékbeli községek lakosságának javait megvédje a tűz pusztításaitól. Saját

uradalmában pusztai tűzoltóságokat alakít, a katonaviselt cselédek közül sorozva hozzá a legénységet. A parancsnokok az uradalmi tiszt fiataljaiból nevezetnek ki.

Nagyobb ünnepek alkalmával, mint József napján, a fenséges főparancsnok névnapján, vagy Szent István napján, midőn Alsóúton «bucsi» van, Úrnapkor, stb. — az alsóúti önkéntes és a pusztai tűzoltóságok szakaszai-ból mintegy 110 főnyi tűzoltó-századot alakítanak, és a fehérvári vagy budapesti honvéd zenekar hangjai mellett «masirozik» föl a kastélyba az ünnepi misére a «század», hogy az udvari ünnepélyességekhez csatlakozzék. Mise után azután díszmenetben elvonul a főherczeg előtt.

József főherczeg Szent István napját már régi idők óta rendszerint odahaza ünnepi meg Alsóúton. Már kora reggel dörögnek a kastély előtt a Vértes-hegység felé kiállított hatalmas tarackágyúk és a szokásos üdvövésekkel kezdődik az udvari ünnepély. Régi idők óta az volt szokásban, hogy a mise végétével a főherczegi család a tűzoltóknak és iskolás gyermekeknek «bucsi» (mézeskalácsot) osztott szét, melyet az oda sereglett mézesbábosok sátraiban vásárolt össze.

A tűzoltók és a gyermekek a mézeskalács-szíveket, húsárokot: a «bucsi» (mézeskalács), melyre a vidéki népség nagyon sokat ad, és mely nélkül hazatérni égbekiáltó mulasztásnak tartaná, kék, piros babos «keskenőbe» kötte vitték övéiknek nagy örömmel haza.

Történt azonban, hogy József főherczeg ez ünnep idején egyik évben nem volt odahaza, hanem katonai köröten valahol Erdélyben. Nagy volt a szomorúság a tűzoltók és a fehérvári iskolás lányok között, mert a bucsi kiosztásáról nem történt rendelkezés. Már eldördültek a szokásos második üdvövések, az ünnepi misének is már-már vége volt, és közelgett a délelőtti 11 óra, az az idő, a mikor az előző években a lakások, a tűzoltók és iskolás gyermekek sorfala elé hozták az ajándékkal telt kosarakat. Most semmi sem történt. Bús szemmel nézett néhány öreg tűzoltó fényes sisakja alatt a mézeskalácsos sátorok felé, és néhány kis gyerek pityerege gondolt az elmaradt szép piros sifiszivre, melyre már annyira vágyakozott.

Ekkor sietve megjelent a táviratküldő és az udvari titkárt kereste egy sürgőnyvel. A távirat a messze Erdélyből jött József főher-

czegtől és ez utasítást tartalmazta: «mézeskalács vásárlandó és tűzoltóknak, iskolásoknak szokásos módon kiosztandó.»

A gyöngéd szívű jótévő nem felelte el a messzeségben és hivatalos gondjai közben sem, hogy ő máskor ilyenkor odahaza örömet szolgált szerezni sok szegénynek.

*

József főherczeg tudvalevőleg kedveli a cigányokat, és ő volt az, a ki a kőborezigányok letelepedésére sok gondot, fáradsággal és tetemes áldozatokkal tette meg kényszereszközök alkalmazása nélkül, tisztán humánus módon az első lépéseket. A cigányok iránti jóindulat érdekes módon támadt szívében.

A főherczegnek az 1866-iki hadjáratban fontos szerep jutott s többször «tűzben» is volt.

A háború folyamán egy sötét éjjel egy csapat előőrsi szolgálatot végzett és az ellenséges csapatokat igyekezett megközelíteni. Egy nagy erdőség előtt a csapat megállapodott, hogy az előreküldött őrszemek átvizsgálják az erdőt. Előttük fekvett a távolban a nagy erdő, mögöttük pedig az egyik hadtest táborra. Egyszerre csak odarugtat egy huszár közlegény és föl hívja figyelmét az égen nagy csapatban feléjük vonuló madársereg.

«Esküdni mernék, — mondja a huszár, — hogy felénk jön nagy seregben az ellenség.»

«Tévedsz, huszár, — mondja neki a főherczeg — hisz az előőrők azt jelentették, hogy ellenségnek nyoma sincs.»

«A madársereg este elül az erdőben és csak reggel két szárnya, ha csak éjjel valami föl nem zavarja. Ott meg, — mutat az égre a huszár — a madarak megriadva vonulnak el az erdő tulsó széléről, tehát fölriasztották őket álmaikból. Ennyi madarat csak sok ember tud így megriasztani. Ebből tudom, hogy az ellenség nagy seregben jön felénk az erdőn át.»

A főherczeg meggyőzte az érvelés és előre-küldött őrszemei csakhamar sietve tértek vissza azzal a jelentéssel, hogy a poroszok valóban gyorsan közelednek az éj leple alatt a nyugvó hadtest meglepésére.

Természetesen a főherczeg intézkedései következtében a hadtest kellőleg elkészülve fogadta a poroszokat és így nagy veszedelemtől menekedett meg.

Az éber közhuszár — cigány volt.

*

József főherceg lelki tulajdonait nem lehet eléggé méltón jellemezni. Páratlan jó szív, fenkölt, ideális gondolkozással, nemes, melegen érző lélekkel társul benne. Roszát nem mond és roszt nem tesz senkinek. Az emberekben a jót, a nemeset nézi, az emberi hibák előtt szemet huny. Minden olyan társadalmi mozgalomban részt vesz, a mely nemeset, szépet irt zászarára. Áldozatkészsége határt nem ismer. Igényeiben szerény, a saját személyére kíván talán legkevésbé. Az érintkezésben nyájas, de ez nála közvetlen, nem mesterkelt, és nyájasága nem leereszkedés, mely kirívó volna. Jól mondja róla egyik nagy írónk: «dolgozó szobájában alapos tudós, a közéletben nyájasságával példaadó polgár, elemi csapásoknál buzgó segélyhozó, egész nagyságában néző a magyar ősi harszói erények regenerátora.»

Alcsuthi.

holmi apróbb dolgokra, mert a ki egyszer a vegyészetet megkóstolta, el nem szokhatik többé attól, mint a korbély az alkoholtól. E pillanatban is, mikor Kovács kisasszony droskája begördült a Burg udvarába, laboratoriumában volt elvonulva az uralkodó, egy új parfume kitalálásán kísérletezve. Rózsából és kendermagból kellett volna kifőzni az új illatszert. Keményen meghagyta a szolgálattevő kamarásnak, gróf Daunnak:

— Ne engedjen háborgatni, csak ha a leányom találja jönni.

Ő reá gondolt, épen neki akarta kitalálni az új illatszert. Az a vágy hevítette, hogy egy kis forradalmat csinál az asszonyok közt. (Oly epidémia volt a forradalom-csinálás, hogy még ő is gusztust kapott rá.) Pokolban fogant ötlet,

a légkörben nem tudott megélni egy óráig se. Az intézeti növendékről is mindenki hallott már egyet-mást, hiszen karácsonykor fogadni szokta a császár, a fiú-testvérével együtt. Ezer verzió keringett erről. Pletykák, legendák. Valóságos esemege a boudoirokban. Öreg főhercegnők élvezettel majszolják, de a fiatalok se jobbak.

És most megjelenik a szép fiatal növendék, mintha a napsugár oszonna végig a méltóságteles, komor, ódon folyosókon. Egy kicsit izgott, sápadt, beszédes, tiszta özike-szemeiben aggodalom ül.

— Ő felségével kell beszélnem, azonnal, azonnal — lihegi azoknak, a kikkel találkozik. — Hol van, merre van ő felsége?

Oh, az udvari orrok! Azok a pompás szima-

MÁRIA DOBROTHERA FŐHERCEGNŐ FÉRJÉVEL, FÜLÖP ORLEÁNSI HERCEGGEL.

MARGIT FŐHERCEGNŐ FÉRJÉVEL, THURN-TAXIS ALBERT HERCEGGEL.

AZ A BIZONYOS «MIKOS»

Elbeszélés.

Irta MIKSZÁTH KÁLMÁN.

Minden jog fenntartásával.

(Folytatás.)

Kovács kisasszony, a hogy utasítása volt, a szomszédos utcában megparancsolta a kocsinak, hogy hajtson egyenesen a császári rezidenciába.

A császárhoz azonban nehéz ily késő délután bejutni. Ő Felsége ilyenkor vagy odakünn sétált polgári ruhában a glacison s minden ismerősével szóba állott, sokszor ismeretlenekkel is, vagy a parkban pepecselt a növények közt és akkor senkivel se állt szóba, a főkertészét kivéve — (de nem akarok a rossz nyelvek után indulni), hogy pedig bent volt a laboratoriumában, a hol némileg ő is foglalkozott annak a kornak a divatja szerint az alkhimiával, melynek végső célja az aranycsinálás volt. De sajnos, ő se találta ki a nyitját, megmaradt az aranycsinálás régi methodusánál, mely az alattvalók zsebében sarkallik.

A göreket, lombikokat pedig használta

hogy a királykisasszonynak olyan külön illata legyen, — a mihez más Éva leánya hozzá nem juthat. Hogy micsoda revolúció lesz ebből az udvari dámák közt, azt csak a jó Isten tudhatná.

A kóktumok épen javában rotyogtak a «szentély»-ben, mikor az intézeti növendék váratlanul megjelent az előszobában, a hol a kamarás őrködött.

Ez pedig nem volt valami könnyű dolog. Sokkal egyszerűbb lehetett a tevének a tú fokán átbújni, mint a Schweizer Hofba jutni a laboratoriumhoz vezető előszobába a közönséges halandónak, mert a bécsi udvar, mióta a francia Lajosok eltűntek őseikhez, a legfényesebb volt Európában. Tömegek lovagok és szolgálattevő méltóságok nyüzsgtek minden zugban, zsandárok, testőrök, alabárdosok álltak az ajtóknál s mindeneknek volt valami látszólagos feladata s ezt mind azon a boldogtalanon kellett végig csinálni, a ki a császár színe elé kíváncskozott.

Hanem ennek a fényes udvarnak megvolt aztán az a jó oldala is, hogy mindent tudott, sőt valamivel többet a mindennél. A titok ebben

tok! A ki soha se látta is, rögtön kitalálja, ki lehet a leánya.

Vajjon mit akar a császárnál a kicsike? Hogy ilyen későn jön! Ebben valami rendkívüli esemény rejlik. Valami történt vagy történni készül valami. Hm, jó volna kihámozni. Az udvari portentumok kapnak utána, mint a macska a pehely után, ha egérszine van. Mert csodálatos, hogy itt, a hol az igazi események születnek, csak a nem igazi események a becsesek, a kicsiségek, a semmik.

A backfisch megjelenik a Burgban és mindenki azt mondja kapunál, ajtónál, előszobákban, hogy most lehetetlen a császárral beszélni, de azért beljebb ereszti, mert hátha talán a főudvarmester tehetne valamit.

Csak egy picinyt segíti a dolgát mindenki, a meddig a felelősség nem nagyon nyomja, de a felelősség annyi ember közt oszlik meg, hogy a császárt akár el lehetne lopni is, a nélkül, hogy az őrizet hiányossága megállapítható legyen.

A főudvarmester is kegyes ebben az esetben. — Ő felsége nem fogad ilyenkor, azonban

meg lehetne próbálni a szolgálattevő kamarásnál, ha talán ő...

Így jut be a kisasszony Pontiusból Pilátushoz, Pilátustól a szolgálattevő kamaráshoz, a ki unalmában épen az ablaknál állt s nézte a napot, a mint bíbörvörösen leszállt nyugaton, nézte pedig olyan közömbös, unott szemekkel, a hogy egy kamarás nézhet egy égi testet, melyről tudja, hogy nem folyik benne kék vér. Egyszerre azonban szoknyasuhogás támad a háta mögött. Ah, szoknyasuhogás! Műértő fül millióféle zsongás-bongás, hullámszél közl felismeri ezt a zsongó zörejt, minden hangok közül a legszebbet.

JÓZSEF ÁGOST FŐHERCEG.

AUGUSZTA FŐHERCEGNŐ, JÓZSEF ÁGOST FŐHERCEG NEJE.

A kamarás megfordult s a csodálkozástól szinte leszegződött, oly szép volt a kis leány üdösségével és bájos félénkségével, mint egy szarvas, a melyik rohan, rohan s egy tisztáson szemben találja magát egy vadászszal. A leszálló nap ragyogó aranyát keresztül lövelve az ablak üvegén, épen oda tűzött az arczára s glóriát font a feje körül.

— Mit parancsol? — dadogta a kamarás zavartan.

— Ő felségével kell beszélnem tüstént, tüstént. Kérem uram...

— Bocsánat, de ő felsége megparancsolta, hogy senkit se jelentsek be.

— Oh, uram, az én dolgom kivételes és ő felsége is meg fogja önnek bocsátani. Kérem, esedezem, uram...

Gyönyörű szemeit ráemelte szelíden, kérőn és mégis félig parancsolón. Mintha simogatná, mintha melegítené, mintha átgörná az a bárszonyos tekintet. A kamarás érezte, hogy nem tud ellent állni.

— De hát ki ön, és mit akar?

— Tehát mégis be fog jelenteni, úgy-e?

— Azt még nem tudom. Minden attól függ...

— Valakinek az elfogatásról van szó, uram, a ki...

— Elfogatásról? Az semmi. Az nem főbenjáró dolog. Hadd üljön vesztge, a kit befogtak. Pihen egy kicsit, ennyi az egész. Csak a kivégzések képezhetnének kivételt. Bocsánat, asszonyom, de...

— Nem vagyok asszony, — vágott közbe a leány elpirulva. (Pedig tetszett neki, hogy asszonynak gondolja a csinos, nyalka kamarás). — Hanem a mi az elfogatást illeti, legyen szabad megjegyezni, hogy a császárnak is kedves az, a kit elfogtak.

— A császárnak is? Tehát még másnak is? — enyelgett a kamarás.

A leány arca kigyúlt erre, mint a hamu alatti tűz, ha megfűjják.

— Bejelent ön, vagy nem? — kérdé aztán bátran, szinte daczosan, a kamarás szeme közé tekintve.

— Nem lehet. Ő felsége megparancsolta, hogy

— Nézze csak, kedves Daun gróf, intézkedjék, hogy a cukrász egy csomag édességet készítsen össze a kis vendégünknek, a mit az majd magával vigyen.

A kamarás távozott s a császár megismételte a kérdést.

— Történt önnel valami, kedvesem? Ne reszessen úgy, ne féljen tőlem, szóljon bátran.

— Felséges császár, — kiáltott fel végre, mintha a melengető szavakra, mint a befagyott forrás, csak most törne ki a hangja: — Akli Miklóst elfogták.

A császár csodálkozva mereszté rá a tekintetét.

ERZSÉBET ÉS KLOTILD FŐHERCEGNŐK.

— Elfogták? Akli? A mi Akli-kat? De hiszen az lebetetlen. Ki fogta volna el? Hiszen nincs itt ellenség.

— Már pedig elfogták, felséges uram. Két polgári ruhába öltözött rendőr vitte be a börtönbe a Stadtparkból, a hol együtt beszélgettünk s engem ő arra kért utolsó szavával, hogy siessek ide s mindezt megjelentsem felségednek.

— De hisz ön álmokat mesél, kis barátnőm. Bécsben végre is én uralkodom és nem tudok a dologról semmit.

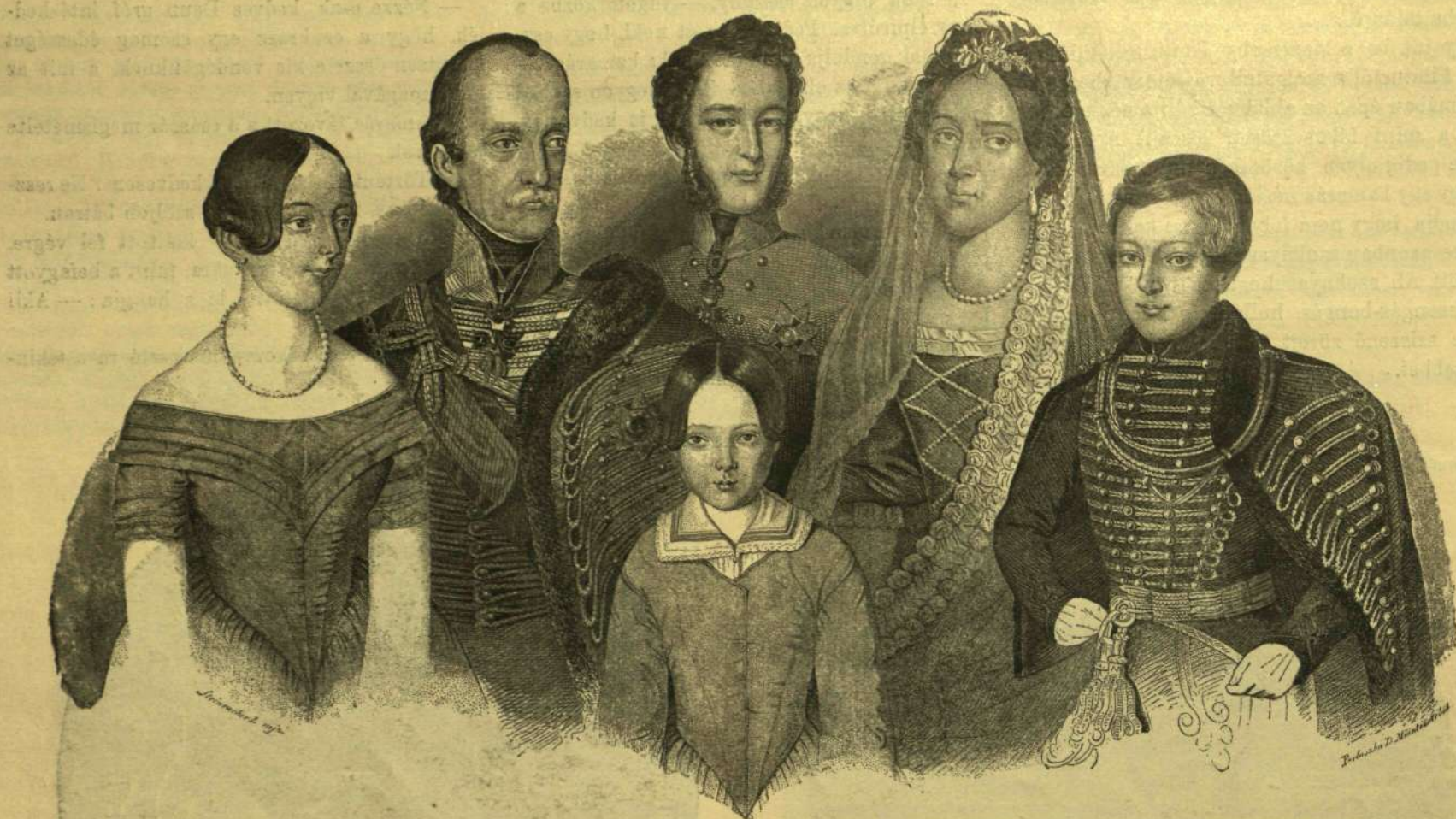
— Vágassa ki felséged a nyelvet, ha nem szóltam igazat.

— No, majd bolond vagyok, hogy a maga kis nyelvecskéjét kivágassam! Inkább megengedem, hogy valami félreértés történt, de csillapodjék, még ma szabad lesz ő, és estére elmeséli nekem az élményeit, sőt holnap elküldöm az intézetbe is.

A császár csemeteg, mire egy kakastollas kalpagú tiszt jelent meg az ajtóban, szalutálva. — Küldjenek rögtön Stohlen lovagért, a rendőrfőnökért. — Majd ismét a leányhoz fordult: — Reményilem, meg van velem elégedve? Majd mindjárt megtudjuk, mi történt a rosz esonttal és bizonyára nem hagyjuk egy hajszálát se meggömbölni, — mosolygott a császár. — Hanem most már beszéljünk magáról is. Elmondta-e Akli, hogy kéri volt a házánál?

Úgy bizony, nagy lány lettünk, hm...

Mire a császár pajzánul megcsipkedte az állát.

Erzsébet főhercegnő. József nádor. István főherceg. Mária Dorothea főhercegnő. József főherceg a 12. Nádor-huszárezred hadapródjában.

JÓZSEF NÁDOR ÉS CSALÁDJA. — A NEGYVENES ÉVEKBE KÉSZÜLT RÉZMETSET UTÁN. (Steinacker L. rajza, Perlaszka M. metszete.)

A backfisch lesütötte a szemeit.

— Hát hozzá megyünk-e, vagy nem? Feleljen a kisasszony!

— Nem! — hebegte és eltört a mécses, fuldokló sirásra fakadt. — Nem, nem, nem. Inkább meghalok.

— Nos, én nem fogom erőltetni. A házasságok az égben kötöttek, gyermekeim s én már csak itt a földön szeretek maradni, a meddig lehet.

E pillanatban visszatért a szolgálattevő kamarás, Daun gróf.

— Ő excellentiája, Stadion gróf kér sürgős kihallgatást — jelenté.

— Nem mondta, milyen ügyben?

— Az Akli-ügyben.

— Helyes, — kiáltott fel a császár élénken. — Tehát mégis történt valami? Mindjárt meg fogunk tudni mindent, várjon itt rám, gyermekeim. Az ön őrizetére bízom Kovács kisasszonyt, Daun gróf.

A császár a szomszéd terembe távozott. Hoszsan elmaradt, talán egy óráig is, a perczek lassan, kinosan teltek, a nagy bronz-óra kísértetiesen ketyegett. Daun gróf százféle módon próbálta mulattatni a backfischt, de annak a szíve-lelke tele volt szorongással, balsejtelmekkel s minduntalan megszakadt a társalgás. Idegei szinte a távollátás hatodik érzékéig feszültek meg. Látta szegény Akli-t a börtönben, a mint valami szalmazsákon ül és gondolkodik, fejét tenyerébe hajtva. Egy-egy ajtó nyílt valahol messze, talán a hatodik teremben. Összerezzen. Jön már a császár. De a császár csak nem jött, csak nem jött. Istenem, miről beszélhet annyit a mindenható miniszterével? Hiszen olyan könnyű megmondani: «Ha elfogtátok, hát eresztétek szabadon, hamar.» Hát ha még se könnyű? Hát ha rossz emberek nem engedik ki a szegény Akli-t a börtönből?

Felelgetett is, nem is, a kamarás bókjaira, ötleteire; másutt járt az esze, néha egy-egy naiv kérdést intézett hozzá:

— Ügy-e, hogy a császárnak senki se parancsol?

— Senki, kisasszony, csak a törvények.

— Hiszen a törvények papirosból vannak, papiroson állanak s az a papiros parancsolna a császárnak?

Kétkedőn rázta a szép fejét.

De megmagyarázta a kamarás:

— A törvények azért parancsolnak neki, mert azokban benne van a népek lelkiismerete, az övével együtt.

Mindezt azonban nem értette meg a kisasszony.

— De ha a császár például azt mondja, akarom, hogy ennek vagy annak semmi bántódása ne essék, hát nem lesz, úgy-e, bántódása?

— Persze, hogy nem lesz.

— Köszönöm, uram.

Egy kicsit megnyugodott, de az óra monoton tik-takja váltig élesítette az esztét, mint mikor a fenékö surolja a borotvát.

— Szokott-e a császár másokra is hallgatni? — tudakozódék újlag.

— Hogyne? Hisz azért vannak tanácsosai. Ezek az ő fülei, szemei és kezei. Ezekkel hall, ezekkel lát, ezekkel cselekszik.

— Hisz akkor ő maga akár vakon is születnehet.

— Na miért ne? Volt is már nem egy vak király a világon.

— Igaz, igaz, — bizonyítja a leány is, — nálunk is Vak Béla, de ha a tanácsosok által lát és cselekszik, miért való hát «Isten kegyelméből?»

A kamarás vállalt vont.

— Azzal bizony nem szolgálhatok.

E pillanatban hevesen megnyílt az ajtó s belépett a császár haragosan, kivörösödve. Homlokán és szemöldökén közötti redőkön vihar ült. Egyenesen a laboratórium felé tartott, nem nézve se jobbra, se balra, már át is ment a terem azon a részén, a hol a leány állt, mikor úgy látszott, mintha eszébe jutna, megállt az ajtónál és szavakat látszott keresni.

— Leánya, — szólólt végre ridegen, minden, nyájasság nélkül — vissza fogsz menni az intézetbe, hogy ott továbbra is szorgalmasan tanulj. Az az ember egy háládatlan gonosztevő, a ki

megérdemli, hogy bűnhődjék. Egy szót se halljak többé érdekében. Majd intézkedem új gondnok iránt, a ki felügyel rád és öcsédre. Daun gróf, kísérje le a kisasszonyt és adja át Kolowratnak, a ki vissza viszi az intézetbe.

Ezzel bement, becsapta az ajtót maga után és — bezáródott végképen az Akli Miklós börtöne.

(Folytatása következik.)

HÍR A MEGYÉNKBŐL.

Szegény özvegy asszony volt az édes anyja Demeter Andrásnak, Mégis csak bekerült Patakra diáknak, S ember lett belőle; hét megyében se volt Külömb legény nála... Szerelmes lett bele a viczispán lánya. — A menyasszony ugyan kényes, mint a páva, De a szerelemnek nincsen családfája.

A megyei hajdú levelet vitt egy nap Demeter Andrásnak: «Pár hét az esküvőnk, vár készen a házad, Hanem úgy ne várjon, engem tisztán várjon! — Egy házba két asszony!... Mit keres ott az az öreg parasztasszony? Ha az anyád volt is, más nap jár az égen, Miatta majd engem mért öljön a székely?»

A megyei hajdú hamar visszafordult A másik levéllel: «Ezt az öreg asszonyt dehogy hagyom én el! Hogy ölelném akkor? Hogy csókolnám akkor A lába nyomát is? Hogy találgatnám ki a gondolatát is? — Üres a te lelked, ezifra bábu vagy csak... Szépséges kisasszony, maradj te magadnak!»

Igy lett gazdag asszony Demeter Andrásnak Az édes anyjából. — Így öreg kisasszony egy viczispán lányból. Szabolcska Mihály.

A SZÁM- ÉS BETŰROVÁS.

Az utóbbi időben egyre jobban foglalkoztatja nemcsak tudósainkat, hanem a nagyközönséget is az u. n. rovás-írás, vagy hun-székely írás kérdése, a melyhez most Herman

1897. évi illusztráció. JÓZSEF FŐHERCEG ÉS KLOTILD FŐHERCEGNŐ.

KLOTILD FŐHERCEGNŐ, AMÁLIA BAJOR HERCEGNŐ ÉS JÓZSEF FŐHERCEG.

Ottó is hozzászólt az Országos régészeti és embertani társulat közgyűlésén. Kitűnő tudásunk előadásában egészen új szempontból tekinti a kérdést s arra mutat rá, hogy tulajdonképp kétféle rovásról lehet szó, az egyik az ősi számrovás, a másik pedig az ősbetű, a melyeket nem szabad összekeverni.

Még ma is kimutatható — mondja a tudós — hogy a magyarságnak a számrovás volt az elszámolás formája: még a mult század első felében is a nyilvántartás és elszámolás a gazdaságban, a közforgalomban, de még országos ügyek alsóbb fokán is, mind faróvásonkon történt. Volt fej-, váms-, katona-, telek-, adó-, tőke-, kamatrovás; volt hús-, koresma-, pásztorrovás és sok más mindenféle rovás.

Fejlődése magaslatát a rovás az adózásban és a pásztorok nyilvántartásában érte el. A legfejlettebb adórovás négyeszetű lécz, a melyre a bíró, a jegyző kivetése szerint, a község legkülönb házán kezdve, házról-házra menve, kirotta az egyik oldalra a kivett forintokat, a másik oldalra a hatosokat és krajczárokat, vagy garasokat; a harmadik oldalra a lerovott forintokat, a negyediket a lerovott hatosokat, krajczárokat, illetőleg garasokat mutatta ki megfelelő jegyekkel.

A házakat a rováson vastagabb kirovás választotta el egymástól, ha át kellett menni az utcán, ezt a rováson üres köz jelezte, így az árkot és a teret is. Nevek nem szerepeltek, csupán a pap kapott keresztjegyet. E főrovás mellett minden ház kapott egy hasított rovásfát, a melyre tartozása és lerovása jegyeztetett késsel; de ennek a nyugtázó rovásnak a fele a bírónál maradt. Ha minden le volt róva, a bíró a jegyzővel egyetértve, keresztbevágta a ki- és

lerovákat. Az természetes, hogy sok függött a bíró helyi tájékozottságától és jó emlékezőtehetségétől is. Ez a rendszer a hegyfalvak oláhságánál, az egyházi és községi adó terén, még most is él!

Még ennél is fejlettebb a rovás a pásztorságban, hol nagyszámú a gulya, a nyáj, sok a tulajdonos és sokféle a szolgálmány. Ezt mind rovott jegyekkel ki kell mutatni.

A juhász számadórovásán például a gazdák úgy következnek egymásután, mint a házak az adórováson, úgy is vannak elválasztva s a rovás oldalaira rá van vezetve a juhok létszáma és egyéb kategória, mint kosok, toklyók, ürök, bárányok; majd a szolgálmányok a juhász részéről, mint sajt, orda; továbbá a szolgálmányok a gazdák részéről, mint liszt, só, bocsorpenz stb.

A pásztor szigorúan megtartja a kategóriák sorrendjét, egymásutánját, ezeket bevágásokkal, illetőleg pontokkal elválasztja, a melyik kategória hiányzik, ezt is ponttal jelzi és ez a szigorú egymásután teszi lehetővé, hogy a pásztor a rovásjegyeket megfelelő szavakkal leolvashatja. Ez az, a mi a művelt, figyelő emberre is azzal a benyomással van, mintha a pásztor valami rovott betűkből való szöveget olvasna le.

Az alföldi gulyásoknál például a sorrend ez: bika, anyabarm, üsző, rugott borju stb. Ha most az illető gazda rovása számmal kezdődik, például II, akkor ez bikát jelent; ekkor két pont után következik ismét szám, például X, akkor ez anyabarmot jelent; ismét két pont után például III, ez üszőt jelent, végül III, ez rugott borjút jelent. Az olvasás, a gazda jegyének belevonásával, például LP-vel, a pásztor így olvas: Liptai Pálnak van két bikája, tíz anyabarma, négy üszője, három rugott borja.

Ha nincs bika, akkor a rovás ponttal kezdődik és pontok ismétlése jelezi az esetleg hiányzó kategóriákat is.

Az, a mi a pásztor rovásán mint Liptai Pál tőkéje van kimutatva, áll: egy billogból, LP, és tíz jegyből; de hogy szóval leírjuk és elmondjuk, ahhoz tízenkét szó kell, mely ötvenöt betűből áll!

Itt értük el a pontot, a melyen a számrovást a szövegrovással viszonyíthatjuk.

Régi krónikáink sokszorosan úgy jártak a pásztorrovásokkal, mint manapság is az az ur-ember, a ki előtt a pásztor a számrovást leolvassa: azt hitték és hiszik, hogy betűkből alkotott szöveget olvas. Pedig a szám- és betűrovás két különböző dolog s a krónikások, a kik «fácskákról», «rovott jegyekről», «keves jegyről és sok értelemről» emlékeznek, nem a hun-székely rovásírásról, hanem a számrovásról írtak s nyomukon ugyanezt tették azok is, a kik a kétféle rovást nem vették tekintetbe és nem különböztették.

Ezzel azonban nem azt mondja Herman Ottó, hogy a magyarságnak, vagy székelységnek és irása nincs, hanem hogy a kutatás az 1501 előtti időre nézve, — a mely időből t. i. az ősrásra nézve legrégibb biztos adatunk, a csikszentmiklósi felirat származik — téves nyomokon haladt. Ki kellene tehát pótolnunk azt az időközt, mely ettől az évtől a honfoglalásig, vagy tovább kalauzol vissza, mely célból szükséges volna különösen a Székelyföldnek újabb alapos átkutatása. És pedig sietni kell ezzel haladéktalanul, mert a még megmaradt ősi hagyományok rohamosan pusztulnak.

A hetvenes évekbeli való fénykép után.

JÓZSEF FŐHERCEG MINT HONVÉDSÉGI FŐPARANCSONOK.

Az alcsúti kastélyban levő eredetileg való.

JÓZSEF FŐHERCEG MINT DANDÁRPARANCSONOK TÁBORAKÁRÁVAL, VELEKÖZÉBEN.

Ellingernek a 30-as évből való fényképe után.
JÓZSEF FŐHERCEG.

RÉGI ÉS ÚJ PÉNZEK.

A legújabb száz-, ötven- és ezerkoronások kibocsátásával tekintélyesre szaporodott azoknak a pénznemeknek a száma is, melyeket csak a legutolsó ötven év alatt láttunk forgalomba jönni. De ki ismerné még régebbi pénzeink egész hosszú sorozatát, melyeknek híre is alig hallotta a mai ivadék? Ki ismeri ma már a lengyel polturának, az úgynevezett «Witkowsky»-nak csak nevét is, mely két vagy három denárt ért, ki a «császár garasá»-ét, mely két polturát foglalt magában, az új és régi «dútká»-t, mely három polturát, vagy két garast tett ki, azután a három forintba számított aranyat, a két-forintos ezüst tallért, stb. Azután a kurucz időkbeli libertast és fejrőpénzt, melyek mind derekasan próbára tették a gyors számító képességet.

A papírosbankók ideje nálunk csak a múlt század elejétől keltezhető és gyászos emlékek fűződnek hozzá. Mégis haladást jelez a korábbi idők bizonytalanságával szemben, a mikor országgyűlési artikulások és megyei szabályrendeletek egész sorának kellett minduntalan megszabni azt a viszonyt, melyben egyik pénznem a másikhoz áll s a mikor egész vidékek különböző módon számították át az egyik pénznemet a másikra, úgy hogy a forgalom, a munka, a vagyon biztosságáról alig lehetett szó.

A bankók eredetét némelyek Khinái vezetik vissza. Mondják, hogy a mennyei birodalom lakói közt szokása volt az udvaroncoknak és hercegeknek, va' ahányszor a király elé járultak, egy darab bőrrel elfedni arcukat. Megtörtént egyszer, hogy az uralkodó erszénye kiürült s a miniszterelnöknek kellett segíteni a bajon. Sokáig törte a fejét, de hiába. Végre rendeletet adott ki, hogy ezután csak bizonyos fehér őz bőrével legyen szabad az udvaroncoknak arcaikat eltakarni. Ennek a fehér őznek monopoliuma az uralkodót illette, a ki olyan áron bocsátotta áruba a bőrt, a milyen neki tetszett. Így aztán könnyű volt nagy becsért szerezni a bőröknek, melyek nemsokára úgy forogtak a khinai arisztokráciában, mint kényelmes fizetési eszközök.

De ha a papírpénz igazi forgalmi természetét tekintjük, akkor még sem a khinai bőrökben kell látnunk a mai bankjegyek tulajdonképeni eredetét. Sokkal közelebb jár ehhez egy XIV. századbéli angol utazó által a nagy tatár kán udvaránál megfigyelt következő szokás:

«A császár — beszéli ez az utazó, — annyit költött, a mennyit akar, számítás nélkül. Mert nem csináltat pénzt, csak beírt bőrt vagy papírost bocsát ki. Ebből a pénzből egyik kisebb, másik nagyobb értékű, megállapított szabályok szerint. Ha a pénz már oly soká járt, hogy kopni kezd, akkor az emberek elviszik a császár kincstárába s új pénzt kapnak a régi helyett. Ez a pénz forog az egész országban és minden tartományban, mert ezen kívül nem csinálnak pénzt sem aranyból, sem ezüstből.»

A mint látjuk, ebből a mai bankjegyeknek és papírpénzeknek sokkal inkább megfelel a tatár példa, mint a khinai s azért, ha egyáltalán szó lehet arról, hogy hol keressük forrását a jelenkori gazdasági élet e nevezetes tényezőjének: inkább a tatár eredet mellett szól a valószínűség.

Hogy mily előnye van a papírpénznek kényelem és takarékoság szempontjából az arany és ezüst fölött, mutatja az, hogy Angliában, a hol körülbelül 90 millió arany sovereign és 40 millió fél sovereign van forgalomban, amannak több mint fele 50 millió, emeből pedig mintegy 22 millió nem törvényes valutájú, annyira könnyű lett a kopás és kézzel-kézreadás következtében. Ebből folyólag kiszámították, hogy a vert aranypénzből körülbelül nyolcz millió érték ma már elkoptott, azaz ennyi arany végkép eltűnt, elveszett.

Igaz, hogy viszont az országnak papírpénzzel való túlságos elárasztása néha oly eredményeket vonhat maga után a papírpénz értéktelenedése által, a minőnek példáját különösen Amerikában tapasztalták, a hol 1779-ben Marylandban egy angol tisztpapírban 732 fontra, azaz 14,640

forintra rúgó szállodai számláját négy és fél arany guineával egyenlíthette ki.

Érdekes példáját nyújtotta a papírpénz-kibocsátás hasznának a kis Guernsay-sziget s bizonyára a legértékesebb papírpénzt is ez az alkalom hozta létre. A kis sziget elhatározta, hogy egy vásárpiazt alapít s ennek költségeire 40,000 frtot szavazott meg, mely összeg erejéig a hatóság, a sziget négy milliót érő vagyona által fedezett utalványokat bocsátott ki. Az egy fontnyi névértékű s 1-től 4000-ig terjedő számokkal jelölt bankók természetesen Guernsayn kívül semmit sem értek. De benn a szigeten azzal fizették a vállalkozót, ki ismét munkáit és anyagszállítóit fizette vele. A kereskedők viszont elfogadták a pénzt áruiért, a háziurak bér fejében s a hatóság adóban. A kitűzött időben a vásárpiazt elkészült. A mézárászkeket rögtön kiadták benne évi 4000 frt bérért. Midőn a bérleti év letelt, az «állam» bevonta az 1-től 400-ig terjedő, első utalványsorozatot, a bérösszeg fejében kapott 4000 frt valódi pénzzel beváltotta ugyanennyit érő értékjegyeit s tíz év múlva letörlesztette az egész adósságtőkét. Ettől fogva a vásárpiazt évenként tiszta jövedelmet hajt, a nélkül, hogy egy fillér adóval kellett volna terhelné a lakosokat.

De legérdekesebb az Egyesült-Államok tíz dolláros, úgynevezett «Greenback»-jainak sorsa. Két esztendeje csak annak, hogy néhány éles szemű ember Amerikában felfedezte, hogy az Egyesült-Államok czimere, a csillagos zászlósas, ha a bankjegyet fordítva tartják, kitűnően sikerült számárfejhez hasonlít s azóta a néphumor nem is nevezi másképp e banknótákat, mint «számárfejes bankók»-nak. Húsz évig nem

Koller «utolsó legutóbbi fényképe»-án.

JÓZSEF FŐHERCEG.

A 60-as évből való fényképe után.
JÓZSEF FŐHERCEG «VICTORIA» NEVŰ LOVÁN.

vette észre senki a csíny, most kiderült, hogy az egész egy elcsapott rézmetsző boszúja volt. A dolog úgy történt, hogy ennek bizonyos rendtelenségek miatt el kellett hagynia állását, mire, hogy borsot törjön munkaadói orra alá, a tíz dolláros bankjegyek munkában levő sorozatait a heraldikai és figurális részt így eltorzította.

Mint gondolhatni, mihelyt a tréfa kiderült, az amerikai birodalmi bank mindent elkövetett, hogy bevonja a forgalomból az ominózus bankókat, de a kuriózum-gyűjtők sem voltak restek s most már egész hajszát indítottak a «zöld hasuak»-ra, úgy hogy ezeknek árfolyama rohamosan emelkedett s elérte a 25 dollárt. Ennyit adnak a most már nagy ritkaság számba menő tízdollárosokért.

A «JÓZSEF FŐHERCEG» FENYŐ-KISÉRLETI TELEP GÖDÖLLŐN.

Kísérletügyi intézményeink között a legújabb a József főherczeg nevével elnevezett gödöllői külföldi fenyőfatermesztési telep, mely gazdagságával és terjedelmével is ritkítja párját.

Kiváló fontosságú, hogy a gyakorlati gazdálkodásnak minden terén meglegyenek a maga kísérleti telepei. S ezen a téren is nagy buzgóságot látjuk a földmívelésügyi kormányzatnak. Darányi Ignác minisztersége óta tizenhárom különféle kísérletügyi intézmény létesült, köztük: tej-, szesz-, dohánytermelési, erdészeti kísérleti állomás, állatelettani, takarmányozási, növénykörtani és termelési állomások. Ezekhez járult most a «József főherczeg» fenyő-kísérleti telep.

A 318 kataszteri hold kiterjedésű József főherczeg fenyő-termelési kísérleti telep Gödöllőtől négy kilométernyi távolságra van. Egyfelől a két gödöllői tó, másfelől az isaszegi fenyves és a budapest-hatvani vasútvonal határolja. Tőszomszédjai az állami méhészeti gazdaság, az állami baromfitenyésztő-telep; közelében létesül az új állami faiskola, melynek első munkái folyamatban vannak és a zöldségtermelő-telep, mely már valószínűleg a leendő női háztartási iskola első berendezése. Ezek szomszédságában terül el a külföldi fenyőfa-termelő kísérleti telep, melyet 1907-re véglegesen berendeznek, a terv szerint minden évben 50—80 holdas parkszerű részletet ültetvén be.

József főherczeg, kinek a fák iránti szeretete általánosan ismeretes, örömmel adta meg engedelmét, hogy e telepet nevével nevezzék, főleg, mikor megtudta, hogy a nagy jövőjének ígérkező telepnek célja első sorban hazánk fátlan Alföldje számára alkalmas fákat nevelni, ezenkívül Gödöllő vidékét is a maiaknál értékebb fanemekkel gyarapítani s a nyerendő tapasztalatok útmutatása folytán később az egész országban elterjeszteni azokat a fajtákat, melyek akár közgazdasági, akár szépzésmű szempontokból hasznosnak mutatkoznak.

A kísérleti telepen 50 holdat már beerdősítették, ez évben 75 hold beerdősítése van terv-

ben, e szerint egyharmada jóformán az idén készen lesz. A hazai viszonyok figyelembevételével mellett nagy gondal választották meg a fanemeket és ezeket 2—4 éves csemetekorukban ültették el. Leginkább külföldi tülevelek lesznek a telepen, de a kísérlet éppen olyan gondal terjed ki, bár kisebb területen a külföldi lombos fákra is. Hazai toboztermők és lombos fák megfelelő arányban kerülnek a telepre, mellékesen a vidék és a telep szállítására is szolgálván. A külföldi fákakát részben német, részben francia csemetekertekből hozatták, részben egy előkelő párisi cseztől való magvakból a gödöllői központi csemetekert maga neveli. Hogy lehetőleg az öt világészen élő s nálunk meghonosítható minden tülevelet képviselve legyen, jövőben a magvak egy részét az európai erdészeti kísérleti állomások máriabrunni központja által közvetlenül a termelő országokból: Észak-Amerika államaiból, Japánból, stb. fog-

ják beszerezni. Az idén 30 külföldi fenyő és huszfele külföldi lomblevelű fajta fog erdősítettni. Egyébként honi toboztermőinket sem hanyagoljuk el, melyekről dr. Schwappach, a ki 1881 óta az egész német birodalomra kiterjedő termelési kísérleti telepet vezet, — elismerte, hogy erdei tenyésztési célokra kiválóan alkalmasak.

A telepnek József főherczeg nevével való elnevezése márczius hó 2-ikán történt meg, s ez Darányi gyöngéd figyelmére vall, mert a főherczeg e napon tölti be életének 70-ik évét. A főherczeg 70 éves életútjának munkássága sok irányban megoszott, de bármiként elfoglalta is őt az a sokféle való munkásság, melyre tehetsége és munkaszeretete vonzotta: a kerészet, a fák voltak mindenha gyönyörűségei.

Sokak szívében fakad bizonyynyal az a kívánság, hogy a kinek nevével születése napján elneveztek a telepet, sokáig zavartalan boldogságban gyönyörködhessek annak fejlődésében.

EGYELEGE.

* **A madarak és az ember.** Egy francia tudós azt állítja, hogy ha hirtelen valamennyi madár eltűnnék a földről, akkor néhány év múlva az emberiségnek is el kellene pusztulni, annyira elszaporodnának a rovarok, a melyeknek most a madarak legtevékenyebb irtói.

* **A világ legöregebb embere** ez időszerint Raby Noáh, egy kaliforniai New-Brunswick városában lakó földműves, ki 130-ik születése napját február utolsó napján ünnepelte. Az aggyastán vak, fogai nincsenek, de emlékező tehetsége bármely fiatal emberével vetekszik.

* **Óriási teknősbékát** ejtettek el a dél-amerikai partokon. A hatalmas állatnak csupán hát- és haspánczéja kilenczedfél métermérszt nyomott.

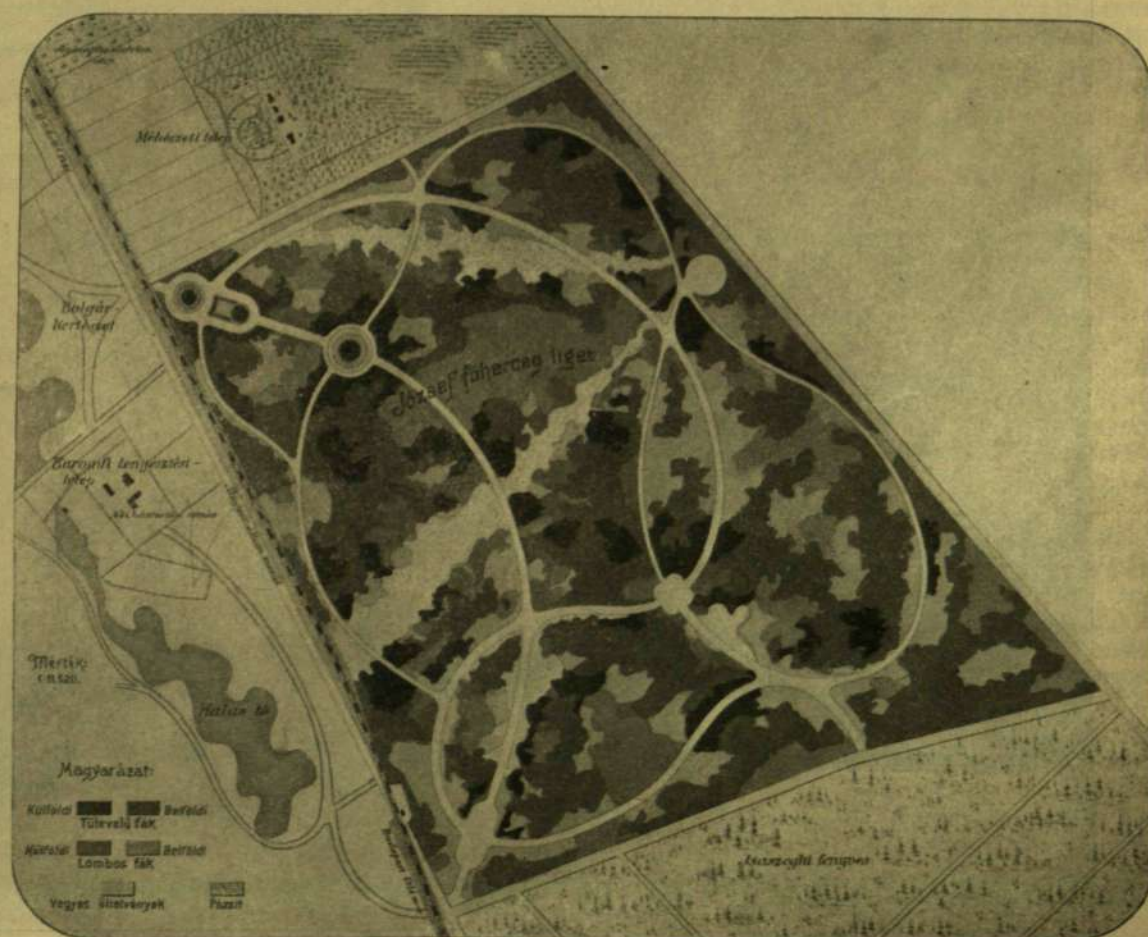
* **Sok lopás történt** Amerika több állami pénztárában a múlt évben. A tolvajok a legújabb szerkezetű vas pénzszekrényeket minden erőfeszítés nélkül egyszerűen kifűrták. A megejtett vizsgálatból kitűnt, hogy a betörők egy új vegyi szert: a thermit-et használtak, mely magnesium-porral vegyítve még a legkeményebb vasat és acélt is rögtön megpuhítja. Ilyformán a thermit az eddig teljes biztonságot nyújtott vas pénzszekrények értékét nagyon alászállította.

* **Hatalmas rózsát** díszlik Hollandiában egy Regnew nevű úrnő kertjében. Ezen a tőn tavaly 6000 rózsza virított. Szintén ritkaságszámba mehet az a másik rózsát is Angliában, — egy Marechal-Niel — a melyen 3500 virág nyílt.

* **A keleti-tengeren** aránylag legtöbb hajó pusztul el; körülbelül mindennapra egy-egy tönkrement hajó esik.

Yustash György festménye.
JÓZSEF FŐHERCEG MINT TÚZOLTÓ-FŐPARANCSNOK.

A GÖDÖLLŐI JÓZSEF FŐHERCEG-LIGET TERVRAJZA.

A VILLA GIUSEPPE FIUMÉBAN.

AZ ALOSÓÚTI KASTÉLY.

FERENCZ SALVATOR FÖHERCEZGŐ ÉS NEJE, MÁRIA VALÉRIA FÖHERCEZGŐ, GYERMEKEIK KÖRÉBEN.
Mária Valéria főhercegnő, ölében Mária Erzsébet főhercegnő, mellette Gertrud főhercegnő, Tivadar Salvator és Hubert Salvator főhercegek, Hedvig és Erzsébet Franciska főhercegnők, Ferencz Salvator főherceg, Ferencz Károly Salvator főherceg.

MÁRIA VALÉRIA FÖHERCEZGŐ ÉS CSALÁDJÁ.

A családi örömek ritka gazdagságát mutatja az a képünk, mely legújabb főlvetel után királyunk leányát, Mária Valéria főhercegnőt ábrázolja férje, Ferencz Salvator főherceg és hét gyermeke körében. A gyermekek közt a legidősebb, Erzsébet Franciska főhercegnő, most tizenegy éves, a legfiatalabbik pedig, a kis Mária Erzsébet főhercegnő, a ki anyja ölében ül a képen, egy éves és három hónapos. Mária Valéria főhercegnő, a ki tudvalevőleg Budán született 1868-ban, 1890-ben lett neje Ferencz Salvator főhercegnek.

A boldog családi életet élő főhercegi pár eddig állandóan az alsó-ausztriai Wallseeben levő szép kastélyában lakott; a főhercegnő, a ki mindennek fölött gondos, szerető anyja, különösen gyermeki érdekében ragaszkodott e szép fekvésű, egészséges helyhez. Különösen kedves napokat töltöttek itt olyankor, a mikor a király meglátogatta őket, hogy súlyos gondjaitól menten, a nagyapai örömeinek szentelhesse néhány napot. A karácsonyi ünnepeket évek óta itt töltötte Ő Felsége, a ki igaz szeretettel ragaszkodik leányához.

Ez érzelemből folyt az a kívánsága, hogy Bécsbe jöjjenek lakni, a hol bármikor a közelében lehetnek. Ferencz Salvator főherceget, a ki a hadseregben vezérőrnagyit rangot visel, kinevezték a bécsi 10-ik számú lovas-brigád parancsnokává. Lakóhelyük most Bécsben a lainzi u. n. Hermes-villa.

Ez az egyszerű, csinos épület, melyet 1885-ben építettek, negyven lakóhelyiséget foglal magában. Nevét egy előtte álló Hermes-szobortól nyerte. Belseje jeles bécsi művészek képeivel, szoborműveivel van díszítve. Az egyik szalonban azelőtt egy fülke volt házi oltárral, a mely előtt a boldogult Erzsébet királyné, a ki nagyon szeretett itt lakni, minden reggel misét mondott. Ha nem volt istentisztelet, az egész fülkét elföldték egy rúgóra járó nagy tükörrel. E házi oltár helyett most külön házi kápolnát rendeztek be a kastélyban. A királynéra emlékeztet a pompás kert is, melyet ő ültetett be szebbnél-szebb rózsákkal.

A kastély Erzsébet királyné halála óta, a mikor aztán Mária Valéria főhercegnő örökölte, — lakatlanul állott. Most azonban ismét felélénkült s eltelik vidám gyermekzajjal s a családi élet kedves derűjével.

A NEMZETI SZALON TAVASZI KIÁLLÍTÁSA.

Február 22-ikén megint új tárlat nyílt meg a Nemzeti Szalon helyiségeiben. E mozgó-könyv-művész-egyesület alig hogy Paál László képeit összehordta messze földről, megint új érdekességet vitt termeibe. Munkácsy három képét. Egyik a „Mozart végpercei” című képének vázlata. Gyönyörű kép ez a kis vázlat is; csupa fájdalom, lelkesedés és színhatás. A haldokló mester hátrahanyatlak párnás székében, lankadó jobbajával fíradtan dirigál, balja csüggedten lehullott, ujjai közt szinte remegnek a partitúra lapjai. Széke hátához aggódva, félénken simul neje; szemben az énekesek a szönyeggel letakart kis zongora mellett egész lélekkel énekelik a Requiemet, szinte megfledkezve a pillanat halálos tragikumáról, a haldokló mesterről. Az éles, meleg színek között mély ború ömlik el a képen.

Munkácsy másik két festménye két nagy tájkép. Mindegyiken borult ég alatt legelésző teheneket látni. E képeken az áttetsző levegőben mutatkozik a mester megfigyelése, legfeltűnőbbben. Tulajdonképpen mindegyik egy-egy felhőtanulmány nagy képéhez, a „Golgothá”-hoz, később kiegészítette az alsó részét a réttel és a legelésző jószággal. Munkácsy nem kedvelte a tájképeket, nem is igen festett ilyeneket. Azt tartotta, hogy a hangulatot művészibb és nagyobb feladat egy emberi arcon kifejezni, mint valami tájrészleten. Tájképei mégis mesteriek, tele hangulattal, érzéssel.

A holt mester hátramaradt munkáin kívül is sok érdekes kép van a Szalonban. Néhányat már látni lehetett a téli tárlaton, de jó, ha a képvásárló közönség itt megint ráakad az ott el nem kelt képekre. Ez a Szalon egyik hivatása, mely egyaránt hasznos a közönségre és a művészekre nézve. Sokan itt látják először ezeket a képeket, mások, újra látva, jobban megkedvelik, mint a nagy tárlat tömördek gazdagságában, hol egyik kép elnyomja a másikat. Több új kép is látható a Szalon lényegesen díszített falain.

Benczúr Gyula erőteljes férfi-fejének diszhely jutott, egy külön állványon. Tanulmány ez egy nagyobb képéhez; az arcz finom kidolgozása, a szemek életteli, mely tekintete azonnal elárulja a kitünő mestert s reá vonja a képre a közönség figyelmét.

A szobrok közül szembetűnik Istók Jánosnak, a Múzeum-kertbeli Széchenyi Ferencz szobor alkotójának művészi terve a budai Lajos-kúthoz. Az első terv készítőjének, a fiatalon elhunyt Nagy Kálmán szobrásznak, a ki a szökőkút tervét már meg nem valósíthatta, gyöngéd és művészi dícsérete ez a szobormű s azt a jele-

netet ábrázolja, mikor a művész bágyadtan hanyatlak pihenőre, mert már átjárta testét a mérge, melyet kedvence, a mintául szolgált bárány oltott belé. A pástör, a bárányok Nagy Kálmán vázlatát hozzák emlékeztetbe. Elmés, művészi gondolat az elhunyt szobrász alakja előtt a bárány, mely beleharap a szobor építőjének arczképe fölé boruló pálmagába. Ez csak egy részlete a kútnak, melynek másik csoportja a bárányait terelő „bucázó pástör”-t ábrázolja.

A kiállításon összesen 187 műtárgy: festmény és szobor van, melyek teljesen betöltik a termet. A megnyitásra oly nagy közönség jelent meg, hogy mozogni is alig lehetett. Gróf Andrássy Gyula elnök üdvözölte Wassics minisztert, a ki érdeklődéssel nézte végig a tárlatot s elismerését fejezte ki annak sikerült volta fölött.

HUBAY JENŐ ÉS ÚJ DALMŰVE.

Hubay Jenő azon művészeink közé tartozik, a kiknek neve külföldön is mindenfelé ismert. Első sorban a legszervehetőbb hangszernek, a hegedűnek mesteri kezelője gyanánt ismeri a világ; művészetét, Európa elsőrangú hangversenytermeiben megtapsolták, Londontól Szent-Pétervárig; zeneművei még Japánban s az ausztráliai gyarmatokon is ismeretesek. Ha dalait vagy operáit inkább csak a kontinensen miltatják is, de hegedűre írt műveit mindenütt játszószék; zeneiskolákban paedagogiai czélból, az otthon meghitt fészében gyönyörűségből, a hangversenyek sokadalmában pedig az illető előadó készségének próbájául.

Legszébb férfikorát élő művésznünk tehát nem egyoldalú tehetség. A ma 45 éves Hubay — a kitünő magyar hegedűtanárnak: Huber Károly operai karnagynak és zeneakadémiai tanárnak fia — mikor mint 20 éves ifjú elindult első nagy hangverseny-körútjára, még csak a virtuóz erejét érezte magában, csak a „Plevnánót” és egy pár hasonló apróságot röptetett világá; a Joachim mellett Berlinben töltött négy év s a Vieuxtemps oldalán töltött esztendő fejlesztették ki tehetségét. Kezbelbarátjával, Aggházy Károlyval Párisban időzése alatt alakult ki a művészibb magyar zenéről alkotott eszménye; a francia fővárosból hozta haza a „Petőfi-album”-ot: 25 költemény zenéjét, mely tele van a magyar melódika és a magyar rhythmika változatos, szép alakzataival, de elütő a mindennapi termelésű nóták közönséges menetétől. Hubayt a brüsszeli konzervatórium az elhunyt Wieniawsky tanszékére hívta meg, de nem sokáig kellett a külföldön maradnia; Huber Károly 1885-ben elhunyt s az ország első tanítványai (az Országos Zeneakadémia és Nemzeti Zenede) méltó fiát ültették a nagyerdmű apa tanszékébe. Az akkori közoktatási miniszter, Trefort Ágoston, annyira szíven hordta a máris legszebb reményeket béváló művésztanár további fejlődését, hogy minden év hangverseny-időszakára szabadságolást biztosított a fiatal hegedűsnek, a ki klasszikus hangszeret szorgalmasan utaztatja is olyankor egyik zenei gőzpontból a másikba.

Hubay nagy technikai készségét, lágy és kifejező játékát természetesen itthon is jól ismerik. A filharmoniai társulat hangversenyeiben is, önállóan még többször gyönyörködtet előadó művészetével s már 1886 óta csaknem állandóan a legnemesebb zenei műfajt is ápolja: a kamarazenét. Vonósnegyest is szervezett Popper Dávid gondnokaművészszel, a ki hangszerének legnagyobb elő mestere.

Hubaynak mint zeneszerzőnek becsapját és alkotóerejét nem merítették ki a „Csárdajelenetek”, s más ilyen kisméretű, tisztán hegedűre (zongorakísérettel) írt művek és dalok, a melyek közül nem egyet nevének, Czebrin Róza grófnőnek költeményeire írt; szerzett ő hangversenydarabokat teljes zenekar-kísérettel, dalokon kívül karéneket, majd ezeknek nagy-szabású egyesítését: operát. Első dalműve, „Alienor” inkább csak iránykeresésnek tekinthető; a második, „A cremonai hegedűs”, melynek szövege Coppée ismert kis színműve után készült, szelidebb hangulatával és kis keretével elnyerte a legtöbb operaszínpadon a polgárjogot (hatásos hegedű-solójával sok helyütt ő maga döntötte el a darab sikerét). Sokkal nevezetesebb azonban harmadik, millen-

niumi dalműve: «A falu rosza»; Tóth Ede népszínművét Várady Antal dolgozta át alkalmas operaszöveggé s az egész estére szóló mű zenéje teljesen magyar stílus.

A magyar királyi Opera február 21-ikén hozta színre legújabb és eddigleg legsikerültebb dalművét: a «Moharórsza» címűt. Kétúton választotta meg tárgyát. Általánosan ismeretes a kis Bébé ártatlan, szomorú szerelmének története a kedves angol írónő, Ouida «Egy pár kis faczipó» című regényéből, melyből Rothauser Miksa írt Hubay számára sikerült szöveget (négy képre osztva).

A bevezető zene közben a felszálló függő egy tavat tár fel, melynek partján egy vén kertész egy kített csesemőt vesz őrizetbe; az I. képben ez a kis gyermek viruló leányává lett: épen 16-odik születésnapját üli meg Brüsszel nagypiacán a virágárús Bébével együtt kereskedő szomszédok; meglátja egy párisi festő, Flamen, beleszeret s ráveszi Bébét, hogy magát lefestesse. A II. képben az árván élő Bébét kis kertjében látjuk, a mint a szomszédok gyermekeivel játszik; a szomszédasszonyok hiába akarják rábeszélni, bízza magát az ő gondjaira: nem akar terhükre lenni. Jön Flamen, heves ostroma a tapasztalatlan lányka szívét vallomásra bírja, de a tüzes öleléstől Bébé egyszerre kibontakozik, hogy Mária képe előtt mécses gyújtson; az anyagi ártatlanság megindítja Flament, a kísértésnek még alkalma elől is megfut. A III. kép a festő fényűző párisi műterme; Flamen épen fellábadt valami súlyos betegségből, s barátja, Robert, fényes és kiességű mulatságot rendez ennek örömeire. A mulatók közt van a romlott Lisette is, a ki valaha Bébével együtt, ártatlanul árulta virágait... Egyszer csak nyílik az ajtó: a szegény, holtra fáradt Bébé áll ott, a ki Flamen betegségének hírére gyalog, tuskén-bokron át vándorolt ide a másik országból. Kétségbeesve látja festője hűtlenségét: nyomon követi egy földije, Jeannot, kést emelve a csábító Flamenra, kit Bébé a maga testével védelmez. A legény elvonszolja a megtört leányt. — IV. kép: Szegény Bébé lázas álmában úgy hallja, hogy angyalok szölgélik a tőle mélyre; engedelmesen a habokba temetkezik. Látjuk, hogy fogadja az angyalok nyájias serege.

Ezt az érzelmes, gyöngéd, méla történetet Hubay épen ilyen érzelmes, gyöngéd zenébe öltöztette; ez az ő eleme. Érzékeny művészelke első sorban a finomat, kedveset tudja és akarja kifejezni, a megható flamand idyllnél nekivalóbb tárgyat aligha talált volna. Ezért sikerültek új dalművében legszebben: a szerelmi vallomás dallamából s a tündérek karából álló bevezető zene; Bébé meghatottsága a váratlan születésnap jókívánságokra; a déli harangszóra felzendülő ima; Bébé ábrándozása virágai közt, a gyermekek kedves kórtánca, a szerelmi kettős szenvedélyes, majd lágyabb hangjai; Lisette derült coupletja, a franczias, kecses keringő, Flamen rajongó esengése a lejutott Bébéhez, végre a családott leány édes-bús visszaemlékezése. Nem hibáztathatjuk néhány bonyolított, wagneri összhang-fordulatát: a maguk helyén vannak ezek, mikor súlyos, komor lelki mozzanatokkal tolmácsolnak; ép úgy nem kártható az operatészre, zene ott, ahol az egyszerű falusi asszonyok kissé toladók nyíltságával, versenyt pergő nyelvel ajánlják fel Bébének szeretetüket. Az már erősebb kritikára méltó, hogy az édeskes dallamok lüktetése, ritmusha kevés változatosságot nyújt. De annyiféle jelenet, helyzet követi egymást a látványosságoknak is érdekes darabban, hogy fárasztó egyhangúság vádja a zenét sem érheti.

A bemutatott előadásokon előkelő közönség töltötte meg az Operaházat és halmozta el sürfi tapsaival a szerzőket s az előadókat is, a kik nemkülönben rászolgáltak a tetszésre és dicséretre. Az Operaház új soubrette-jé, Szeyer Ilonka, ezúttal először próbálkozott komoly szerepben, s a mélyen érző, szűzies hősőt nagyon elfogadhatóan ábrázolta; csengő szopránja is uralkodott a mellékszereplők felett, a kik közül említsük fel Payer Margitot (Lisette) és Valent Vilmát (Voisin anyó). Bohnicek, az új tenor, a festő nem épen hálás szerepében szépen helytállott, valamint Beck (Jeannot, falusi legény) és egy új baritonista: Dálnoki (sz. tenorének ismerőse fia) Robert festő szerepében. A zenekar mesterét, Kerner karnagyot külön dicséret illeti meg, úgyisint a meglepő szép színpadi képek szerzőjét, Kéménydi festőművészt is. Vidor, az Opera új rendezője, szintén meg lehet elégedve sikerével.

K. I.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Amerikai elbeszélések. A «Vasárnapi Ujság» az utóbbi időben gyakrabban mutatta meg fordításban az újabban nagyon fellendült amerikai elbeszélő-irodalom jelesebb termékeit. Ezekből most a Franklin-Társulat egyszerre két kötetet adott ki,

Hubay Jenő.

mindegyikben egy hosszabb és két rövidebb elbeszélés található. Az egyik kötet a «Rezeda kisasszony» címet viseli, a benne első helyen álló hosszabb elbeszélés után, mely Julien Gordon műve. Ez az elbeszélés, melynek szerzője maga is nő, különösen női alakjainak jellemrajzával s az előadás élénk, elmés könnyedségével nyújt érdekes olvasmányt. E kötet többi két rövidebb elbeszélése a mult évben elhunyt Bret Harte két kitűnő kaliforniai elbeszélése; a világhírű író utolsó művei közül valók, de méltó azon régebbi munkáihoz, melyekkel Európaszerte oly nagy olvasókörökre tett szert. A másik kötet címe «Elfrida és egyéb amerikai elbeszélések». Boyesen, az amerikai kritikusok és elbeszélők egyik legjelesebbike az «Elfrida» című hosszabb elbeszélés szerzője, ez egyik legsikerültebb munkájában a müncheni művész-élet rajzának keretében megható történetet mond el egy spiritiszta angol festő leányáról, egyaránt leköve az érdeklődést a lélektani rajz mélységével s a cselekvény drámaiságával. A lapunkban közölt több munkájáról olvasóink előtt ismert Frank R. Stockton és egy nő-író, Mary S. Andrews egy-egy humoros elbeszélése egészítik ki e kötetet. Mind a két könyvet Schöpslin Aladár fordította magyarra. Az elbeszélések érdekességét emelik a csinos illusztrációk, melyek az eredeti kiadások után készütek. A Franklin-Társulat a két kötetet szép kiállításban bocsátotta közre; a «Rezeda kisasszony» címűnek ára 2 korona 40 fillér, a másiké 3 korona.

Az «Ember tragédiája» orosz nyelven. Az oroszok egyik legnagyobb írója, Gorkij Maxim német fordításból ismerte meg Madách Imre «Ember tragédiáját». A mű meghatotta mélységével, költői szépségével. Tudván, hogy a Péterváron élő kitűnő magyar festőművész, Zichy Mihály a műhöz illusztrációkat készített, hozzá fordult felvilágosításkért. Gorkij orosz nyelvre akarja lefordítani a nagy művet s hozzá kezdett a magyar nyelv tanulásához. Támogatja ebben Zichy Mihály és az orosz fővárosban élő hazánkfia, Pintér Ákos, kik a magyar költőt is tolmácsolják neki. Az «Ember tragédiája»-nak orosz fordításán Gorkij már dolgozik. Az év végén Zichy Mihály klasszikus illusztrációival akarják kiadni orosz nyelven.

«Viki kadét története és más egyebek» cím alatt kilenc novellát s egy drámoletett foglalt össze egy kötetbe Wettsteinné Szilva Margit, sógorának, Csajthy Ferencnek ajánlva. A történetek mesére nézve nem valami gazdagok, de előadásuk könnyed s itt-ott elég sz. nes és változatos. Legterjedelmesebb a «Viki kadét története», egy fiatal gentry-fü huszárkodási vágya, a mi végre a család akadémikus-dása ellenére is betelik. Egyik másik kis elbeszélés meglepően formás és eleven, legjobb talán az egész kötetben a «Fekete kő» című rajz. A könyv Singer és Wolfner kiadásában jelent meg, ára 3 korona.

Zombori Andor: Ifjúságom; költemények. Szerelmi versek, külföldi utazások visszhangjai, a boldog családi élet egy-két képe, mely utóbbi családára vezet, két-három rövid elbeszélés, genre-kép s néhány hazafias vers adja e kötet tartalmát. Leggyakrabbi tárgya az ellentét, mely

a szerző magasra törő vágyai s a kedvükért elhagyott egyszerű kör, a csendes otthon között van; az előbbieket gyakran korlátozza a kétély: elérheti-e magasra kitűzött céljait, az utóbbiba visszavonja szívét. Határozott, erős egyéniség nem szól a kötetből, verseiben váltakozva találunk csinos képeket, élénkebb fordulatokat banális vagy zavaros részletekkel. A versek legtöbbje szerkesztésben is szétfoszlik, ritkán tudnak egységes hangulatot kelteni. Forrongó, önmagát kereső lélek kitörései ezek. Sokszor annyira körül van aggatva bennük képekkel a gondolat, hogy egészen elvesz bennük, sokszor meg egészen színtelenek, laposak. A verselés elég ügyes bennük, de a nyelvben ráférne a szerzőre kissé több művészi gond. A 126 lapos kis kötet Kolozsvárt jelent meg, ára két korona.

Az «Olcso könyvtár» legújabbban megjelent füzetek tartalma: Nusics Branisláv szerb író «Egy káplár emlékei» című alatt összefoglalt tíz rövid rajza, a bolgár-szerb háború idejéből. Hall Caine, mostanában nagyon kedvelt angol regényíró «Az utolsó gyónás» című elbeszélése. A harmadik füzet Földes Béla tanulmánya, «A szocializmus fejlődése napjainkig», melyben a jeles-tudós vonzó előadásban, hű képet nyújt a szocializmus eddigi irányairól, tanairól, törekvéseiről. Mind a három kettős füzet, egynek-egynek ára 40 fillér. Az «Olcso Könyvtár» Gyulai Pál szerkesztésében s a Franklin-Társulat kiadásában jelenik meg, egy-egy számának ára 20 fillér.

A «Büntetőjogi Döntvénytár» II. kötet. A «Jogtudományi Közlöny» szerkesztésében az új bünvádi perrendtartás életbe lépte alkalmából a régi, immár közel 90 kötetre menő Döntvénytár anyagát kétféle választotta és a régi Döntvénytár a polgári anyag, míg a Büntetőjogi Döntvénytár kizárólag büntügyi esetek részére lesz fentartva. A Büntetőjogi Döntvénytárnak eddig megjelent két kötet tartalmazza az új bünvádi perrendtartás életbelépte óta hozott összes fontosabb elvi jelentőségű határozatokat az anyagi büntetőjogi és különösen a bünvádi perrendtartás köréből. Az I. kötet 240, a II. kötet 247 esetet tartalmaz. Mind a két kötet rendszeres és betűrendes tartalommutatóval van felszerelve. Egy-egy kötet ára fűzve 4 korona.

Az «Irodalomtörténeti Közlemények»-nek, az Akadémia Szilady Áron szerkesztésében megjelenő folyóiratának 12-ik évfolyamából a negyedik füzet hagyta el a sajtót. Bayer József, Körösi Sándor, Császár Ernő és dr. Scinnyei Ferenc nagyobbi irodalomtörténeti dolgozatán kívül gazdag adattár és irodalomtörténeti repertorium teszik a füzet tartalmát. A negyedikévtől megjelenő folyóirat előfizetési ára egész évre 10 korona; egy füzet ára 3 korona.

A Csokonai vita. Irta Bodnár Zsigmond. A szerző a füzetben több a Csokonai költészetének és hatásának megítéléséről felmerült nézetet vizsgál, majd aztán különböző politikai és bölcséleti kérdéseket fejtget a maga sajátos bölcsészeti felfogása szellemében. A füzet az Eggenberger-féle könyvkereskedésben jelent meg, ára 1 korona 20 fillér.

Hazai városaink egészségügye a várososator-názás és vízellátás tárgyában. Irta Pirovits Aladár. Hogy mily rendkívüli fontosságú a közegészségügyre nézve a városok csatornázása és tiszta ivóvízzel való ellátása, meggyőzőleg bizonyítja a halálozási arány nagy különbsége; így pl. Budapesten a közegészségügyi intézmények tökéletesítése következtében ma mintegy 16,000-re kevesebb évenként a halálozások száma, mintha a 70-es években. Pirovits Aladár munkájának célja, hogy kitüntesse azokat a rendkívüli közegészségügyi előnyöket, a melyeket a városok csatornázása és vízellátása hoz magával. Ismerteti a szerző mindazon tudnivalókat, számítási módokat, a melyek valamely város csatornázásánál felmerülhetnek s utasításokat ad a vízellátásra vonatkozólag is. A munka számos ábrát tartalmaz s ára 5 korona.

«Az állatok világa» újabban megjelent füzet a fajt-féle madarakról mond el sok érdekes dolgot. Szerkeszti Chernel István, kiadja a Légrady-Testvérek. Egy füzet ára 80 fillér.

A «Bélyeggyűjtő» című szaklap indult meg, melyet a levélbélyeggyűjtők első hazai egyesülete ad ki. Előfizetés egy évre 3 korona, mely a lap kiadónálához, Budapest, Sándor-utca 30. sz. alá küldendő.

«Kéz kezet mos.» Herczeg Ferencnek «Kéz kezet mos» című új darabját adták elő február 21-ikén a Vígszínházban. Társadalmi vigjáték, mely a protekciót ostromozza.

Meséje nem sok a vigjátéknak, de egymást érik benne a mulatságos helyzetek s számos érdekes, derűtséget keltő alak kerül a színpadra. Három ember is pályázik a csillagászati biztos állásra: egy katona, egy jogász s egy vívómester. — csak az igazán tudós csillagász nem kerül szóba

Kitűnő alak az az unalmas képviselő, a kinek beléptére ijedtében megdermed az egész ház nép; csak ő maga nem veszi észre, hogy milyen ijedelmet okozott. A gorombáskodást bizalmaságra magyarázza, a csipkedést kedveskedésnek veszi s hálából — ott marasztalja magát ebédre. Közben valaki elhíti a társasággal, hogy ez az unalmas ember lesz a kultusz-miniszter. A társaság egyszerre csupa hízélessé édesedik, az asszonyok udvarolnak neki, a férfiak arról beszélnek, hogy már gyerekkorában miniszternek szánták maguk közt. Faragatlan tréfáin most nagyokat nevetnek, minden szavát elmesének találják s nem győznek kedvében járni. Végre kiderül a tévedés, kijázanodnak, csak ő maga ebédre nehezen a keserves valóságra, hogy a tárcza, a hódolat, a hízélessé pusztá tréfa, álom volt. A második felvonás javarészt ennek a talmi-miniszternek az esete tölti be, a kit egyszerre tíz-husz ember rohan meg — protekcióért. Ilyen apró, elmés tréfákból van összeszerkesztve a darab, melyben egymás után vonulnak fel a férfienek állást hódító szép asszony, a protekcióért házasságot építész, az énekesnőt protegáló vén báró, az énekesnő kővét kereső fiatal urak; protekcióért könyörög még a cukrász-inas is, a ki süteményt hord a házhoz. A darab szíves fogadtatásra talált s a bemutatód előadás óta is estéről-estére megtölti a színházat a közönség, vidám nevetéssel és tappsal adózva Herczeg Ferenc ötleteinek s a színészeknek, a kik szerepeiket igen jól töltik be. — (h.)

Simonyi öbester. Martos Ferenc új darabja február 26-ikán került bemutatásra a Nemzeti Színházban.

A darab Franciaországban játszik, Marcigny városában, a hol Simonyi ezredes táboroz. A rémséges szörnyetegnek hitti ezredes ellen összefognak a meghódított városka asszonyai s meghódítják a tisztukat. Maga az öbester Des Tourelles marquis-nak lesz a rabja. A bájos asszonynak tetszik az érdekes lovag, udvaroltat vele magának, míg maga is beleszeret, mélyen is igazán. De az öbester kevesli a kettesben való sétát holdvilágnál, huszárosabb szerelmet követel, a mitől a marquisnó visszariad. Erre Simonyi más faluba teszi át főhadiszállását. A marquisnó, a ki igazán és nagyon szerelmes, szomorúan csalagatja őt vissza s egy ebédjére megint megjelenik az egész tisztikar s elfőn újra Simonyi is. De egy gúnyos felköszöntőre előnti a harag, ebéd elején felugrik az asztal mellől, nyeregbe vezényel s indulni készül ezredével. A veranda elé vezetik a lovat, már kengyelben a lába, mikor visszarohan az ajdudó marquisnóhoz, azt kiáltva: «Téged magammal viszek — feleségnek!» Ez a huszárkaland a darab tárgya, szalon-jelenetekkel és kaszárnyatréfákkal tarkítva. A mi legjobb benne, az szinte operett-szerű, mintha Martost megtévesztette volna a «Bob herceg» diadala. Egyes helyzeteknél, jeleneteknél sok más darab párhuzamos helyei ötlenek eszünkbe. Martos azért bizonyosságát adta annak, hogy a színpadot ismeri, de elmésségét még gazdagítani, érzelmeit árnyalni, technikáját finomítani kell. A közönség közepesen fogadta a nyers szójátékokat s az alakok közül egyhez sem hajlott meleg rokonszenvvel. A főbb szerepeket P. Márkus Emilia, Császár, Gál, Bakó játszották. Ligeti Juliska és Rózsahegy nagyon jók voltak a komorna és ordinánc szerepében. A színház nagy gondot fordított a darab kiállítására, a szalon, a tábor egyaránt szép és jellemző volt; a jelmezek festőiek. A rendezés is feltűnően gondos. — (h.)

Magyar színmű előadása Bécsben. A bécsi Deutsches Volkstheater február 21-ikén színre hozta

Benicz Gyula: Fekvő férfi.

Gárdonyi Gézának Nemzeti Színházunkban nagy hatással adott falusi színművét, «A bor»-t. Ritka dolog, hogy magyar színművek idegen színpadra jussanak; a bécsi népszínház Gárdonyi élettelen színművét jól választotta. Úgy látszik, a bécsi színházi közönség szintén megtette hatását, noha magyaros zamata ott nem bírt érvényesülni. A bécsi lapok bírálata így is elég kedvező s kritikai megjegyzéseik mellett elismeréssel adoznak Gárdonyi tehetségének. A bécsi színház bemutatott előadásán jelen volt Széll Kálmán miniszterelnök is, gróf Széchenyi Gyulával, az ő Felsége személye körüli miniszterrel. A bécsi magyarok már a színház előcsarnokában várták és üdvözölték őket.

A Nemzeti Színház új drámaírójának, az elhunyt Bartók Lajos helyébe, Somló Sándor igazgató Ábrányi Emilt kérte föl, a ki elfogadta e tisztelet.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tud. Akadémia február 23-iki ülésén, melyen báró Eötvös Loránd elnök, dr. Alexander Bernát tartott emlékeztetőt az Akadémia nagyhírű külső tagja, Taine Hippolit francia széptani és történetiről. Az emlékeztető széles körű tanulmány, mely egybefoglalja a híres tudós messzire ható működési körét és irodalmi hatását.

Most már tíz éve — mondja az emlékeztető, — hogy Taine Hippolit meghalt, a kivel 40 évig munkálkodó nagy szellem költözött el, bár művei élni fognak mindaddig, míg filozófiával a világ foglalkozni fog. A múlt év végén jelentek meg Taine ifjúkori

levelei, melyek megvilágítják e kivételes szellemóriást. Taine művei minden irodalomban megtalálhatók fordításokban. Ifjú éveiről s tanulmányairól részletesen emlékezett meg Alexander, valamint a filozófia iránti előszeretetről, nagy nyelvismeretről. Egyszerű polgári, de gondolkodó és tanulni vágyó családból származott, kitartással, hűvel tanult s mindig — végkimerültség — munkálkodott és kutatótt. Alexandra ismertette ezután Taine irodalmi, metafizikai és filozófiai műveit és párhuzamot vont Taine és a világ többi filozófusai között.

A Kisfaludy-Társaság február 25-ikén Beöthy Zsolt elnöklésével, nagy közönség előtt tartotta havi ülését.

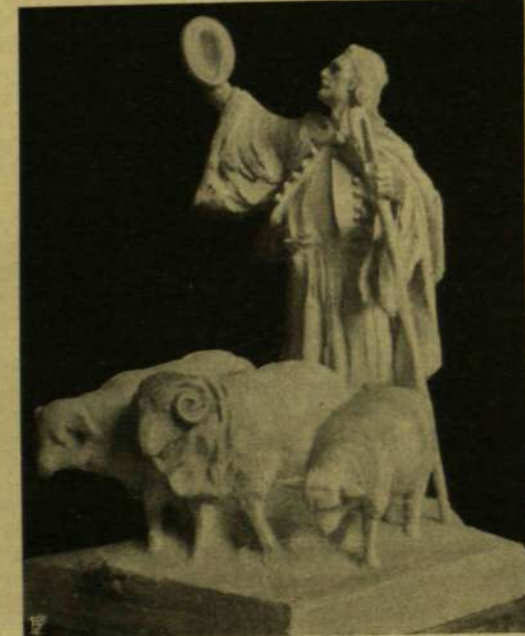
Vargha Gyula főtitkár bejelentette, hogy Berzeviczy Albertné 200, Vajda Ödön zirci főpát 400, Beöthy Klára 200 és ifj. Barkassy Kálmán 200 koronával az alapító tagok sorába léptek. Jelentette még, hogy a társaság Jókait 78-ik születésnapja alkalmából üdvözölte. Berceik Árpád «Csodagyerek» című vig elbeszélését Vargha Gyula olvasta föl. A novella hőse egy fiatal asszony, a kit otthon az anyja, házasságában az ura kényeztet el. A közönség folytonos vidámság közt hallgatta a kedves humorú elbeszélést. Szász Károly szép fordításában Lecky angol költőnek hat költeményét Koszma Andor olvasta föl. Szász Károly gyöngyölkedése miatt már hosszú idő óta nem járhatván ülésekre, így, munkássága révén tárja fenn a kapcsolatot a társasággal. Beöthy elnök a tagok helyeslésével a társak üdvözlését küldte Szász Károlynak. Sebestyén Károly vendég tanulmányát Ibsen «Peer Gynt» című híres dráma költeményéről Ábrányi Emil olvasta föl. A tartalmas dolgozat a letűnt század költészetét is vázolja. Ennek közepén kezd megismerni a nagy közönség az éjszaki írót. A norvég írók között a legnagyobb elme vitathatatlanul Ibsen; s egyik legjelesebb alkotása a «Peer Gynt», a melyet harminczkilenc éves korában Rómában írt. Körösi Albin kegyesrendi tanár a spanyol Gaspar Núñez de Arce «Csatahangok» című költeményéből többet lefordított s a sikerült fordításokból néhány jellemző mutatót Pekár Gyula olvasott föl.

A régészeti és embertani társaság február 24-ikén tartotta közgyűlését báró Nyáry Jenő elnöklésével. A számadások, a költségvetés előterjesztése mellett két érdekes előadás tartozott a közgyűlés tárgyai közé. Herman Ottó előadását «A szám és betűírásról» külön közleményben ismertetjük.

Báró Nyáry Albert a pilingi (nógrádmegyei) árpádokori temetőről olvasott föl. Az ásatásokat báró Nyáry Albert már évek óta folytatja s eddig összesen százhatvan sírt tárt föl. A sírok gyűrűs vonalban fekszenek a Sirmány nevű halom déli és délkeleti oldalán, arcezzal napkeletnek. A sírok között olyan maradványokra talált, a melyek azt bizonyítják, hogy temetésekor halotti torral ülték meg az elköltözötték emlékeit. Férfi sír aránylag kevés került a napvilágra, a mi azt jelenti, hogy őseink a csatamezőn haltak meg. A koporsóknak még semmi nyoma. Érmeket, a melyekből a sírok

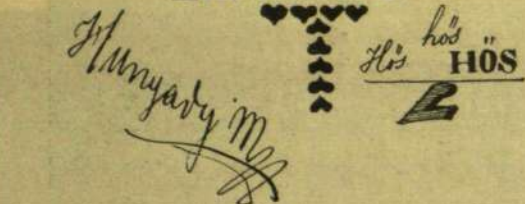
Istók János: Az elhunyt Nagy Kálmán szobrász apotheoizsa.

Istók János: Búcsuzó juhász.

A NEMZETI SZALON TAVASZI KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

KEPTALÁNY.

Az 6-ik számban megjelent képtalány megfejtése: *Jobb egy sötét jövőt, mint egy sötét múltat bírni.*

Felolvasó szerkesztő: Nagy Miklós.
Szerkesztőség, iroda: Budapest, IV., Kaplony-utca 9.

Kérje ingyen és bérmentve!
a legújabb 1903. évi, körülbelül 3000 díszes ábrát tartalmazó árjegyzéket
KELETI J. orvos-és sebész mű- és kötszer-gyártó
BUDAPEST,
IV., Koronaherceg-u. 17.
Tartalmazza az összes új-
donságokat, melyek a betegápolás és beteg-
kezeléshez szükségesek, minden esetben ren-
desen a megfelelő betegségei osztályozva, u. m.
cs. és kir. szab. legújabb rendszerű selymek,
testgyógyászati gépek, (műfűzők, járó- és
támasztékek), művégtagok (műkarok és műlábak), gyer-
mekgyógyászati és csecsemők részére teljes betegkezelési-
esek teljesíthetők stb. Továbbá: Hygienikus gummiárak
mindenféle, kozmetikus szerek, valódi angol és ol-
lingeni acélárak különböző eszközök, borotváló eszközök

SZŐLŐOOLTIVÁNYOK

szokvány minőségben és
európai nemek, gyökere és szára vassal és mály-
szalított árkon. Oltványok csere 90-100 ft. Minden
a legújabb bor- és csemegefajtákból, fajtisztán, teljes jótál-
lással. Ha a szállítvány a megrendelésnek meg nem felel,
ugy az oda- és visszajuttatási költséget, valamint a megren-
delő által kifizetett összeget hiány nélkül azonnal visszafizetem.
Igy mindenki ebbeli szükségletét az én költségemen házhoz
szállítva tekintheti meg.

ÉLŐKERÍTÉS.

Gleditschia cseméték és magvak.
Óriás tövisű, igen gyorsan fejlődő süvényműve. Ez az egye-
dül, melyből oly örökös korús nevelhető pár év alatt, rend-
kívül csodálatos kiadással, melyen nemcsak embers, de semmiféle
állat, még az apró nyulak sem hatolhatnak át, úgy hogy a
bekertített részek teljesen kulcsal zárhatók. Minden rend-
elkezés rajssal ellátott filitési és kezelési utasítás
mellékelve. Bővebb tájékoztatást és árjegyzéket
díszes árjegyzékben ingyen és bérmentve küldünk, rendelési
kötelezettség nélkül. Az árjegyzésen kívül egy oly könyvet kap-
ezel, ki csimét egy levelezőlapon tudatja, mely nincsen az a
ház vagy család, a hol annak tartalmát hasznára ne fordít-
nák, város, falu, pusztán, gazdag vagy szegény családnál
egyenként. Igy még azoknak is érdekesen áll, kik rendelni
semmit sem akarnak, mert benne számos oly közlemények
foglaltatnak, melyek mindenkinek nagy szolgálatot tesznek.
Kétféle, óriási jövedelmet biztosító
váltónál fogva ennek tenyésztése
már minden gazdaságban az utóbbi
időben rendkívül elterjedt.
Díjcsémétek.
Cím: „Hemelléki Első Szőlőoltvány-Telep” Nagy-
Károly, u. p. Székelyhíd. 9727

Magyar királyi szabadalmazott és védjegyzett

PURGO

legenyhebb jóízű lazán még csecsemőknek is adható.
Rendelve angol, francia, magyar és német egyetemi
tanárok által. — Kapható minden gyógyszertárban. 9777

Unghváry
László

(Cegled) 300 holdas bor-
termő szőlőtelepének, továbbá
gyümölcs- és szőlőfaiskolájának
árjegyzéke megjelent hol 5 krajczár-
tól fellelve egyes cseméték, 2 forinttól
fellelve sima és gyökere szőlővesszők;
továbbá — 10-18 forinttól fellelve saját-
termésű rendkívül finom újborkok kap-
hatók Ezenkívül mindenféle gyümölcsfa-
vadonca, akác- és gleditschia-cseméték
Tessék árjegyzéket (borról is)
kérni.

9714

A Franklin-Társulat kiadásában Budapest (IV., egyetem-utca 4. sz.) megjelent és kapható:

IMAKÖNYVEK.

A + jellel ellátottak katolikus imakönyvek.

- + **Tárkányi Béla** Vezéresillag az fűd elnyeré-
sére. Imakönyv a kath. nőnem használatára. Zseb-
kiadás, két finom képpel.
Börbe kötve ... K 4.—
Francia bőrbe kötve, kapocsossal ... K 6.—
Fehér elefántcsont v. teknősbéka utánzat, csont v.
aranykereszttel és kapocsossal ... K 8.—
Finom borjúborkötésben, kapocsossal ... K 10.—
Kék vagy vörös bársonyba kötve, kapocsossal K 12.—
Finom peluche-kötésben, gazdag domborművű dísz-
tessel és kapocsossal ... K 16.—
Kapható azonkívül különféle finom modern borkö-
tésben 8 koronától 20 koronáig.
+ **Új rózsakert.** Imádságos és énekeskönyv kath.
keresztény hívek használatára.
Zsebkidás, egy czimképpel. Börbe kötve K 3.—
Francia bőrbe kötve, kapocsossal ... K 6.—
Fehér csontutántzat kötésben ... K 7.—
Dombornyomású csontutántzat kötésben ... K 8.—
Kék v. vörös bársonyba kötve, kapocsossal K 12.—
+ **A hajadonok örangyala,** kath. imakönyv.
Zsebkidás velinapirosan, öt képpel.
Börbe kötve aranyvágással ... K 2.40
Francia bőrbe, díszkötésben, kapocsossal K 6.—
Kék vagy vörös bársonyba, kapocsossal K 16.—
Kis 8-rét alakban francia bőrbe, díszköt. K 10.—
+ **Albach J. S. Heilige Anklänge.** Gebete für
kath. Christen. Octav-Ausgabe. Mit 6 Stahlstichen.
Gebunden in Leder mit Goldschnitt ... K 6.—
Octav. Ausgabe. Gebunden in Chagrinleder, mit
Schliessen ... K 10.—

- + **Albach J. S. Heilige Anklänge.** Gebunden in
Sammt blau oder roth, mit Schliessen ... K 16.—
+ **Taschenformat.** Gebunden in Chagrinleder, mit
Schliessen 6 Kron. Geb. in Sammt blau oder roth,
mit Schliessen ... K 10.—
Zu haben ferner in verschiedenen modernem, feinen
Lederbindungen von ... K 8.— bis K 20.—
Szász Károly. Buzgóság könyve. Elmélkedések
és imák protest. nők számára. Hetedik jav. kiadás.
Börbe kötve aranyvágással ... K 5.—
Francia borkötésben, kapocsossal ... K 8.—
Fehér elefántcsont v. teknősbéka utánzat kötésben,
kapocsossal ... K 8.—
Finom borjúborkötésben, kapocsossal ... K 10.—
Vörös vagy kék bársonyba kötve, kapocsossal K 12.—
Kapható azonkívül különféle finom, modern borkö-
tésben 8 koronától 20 koronáig.
Toma Mihály. Olajág. Elmélkedések, fohászok és
imák. Protestáns hölgyek számára olvasó- és ima-
könyvül.
Vászonba kötve aranyvágással ... K 6.80
Francia bőrbe kötve, kapocsossal ... K 10.—
Ugyanaz. Zsebkidás vászonba kötve ... K 4.—
Francia bőrbe kötve, kapocsossal ... K 7.—
Fehér elefántcsont vagy teknősbéka utánzat kötés-
ben, kapocsossal ... K 7.—
Finom borjúborkötésben, kapocsossal ... K 9.—
Kék vagy vörös bársonykötésben, kapocsossal K 12.—
Kapható azonkívül különféle finom, modern borkö-
tésben 8 koronától 20 koronáig.

Császárfürdő

BUDAPESTEN 9843
téli és nyári gyógyhely.

Elsőrangú. E kénesvízi gyógy-
fürdő, páratlan gőzfürdővel és
legmodernebb iszapfürdővel
pompás ásványvíz uszodák-
kal, hő- és kád-fürdővel.
Prospektus ingyen bérmentve.

11314/II. 2. a. sz.

9856

Hirdetmény.

A bukinalankai csikótelepen a folyó évből fogantat-
sítandó gazdasági építkezések körül felmerülő munká-
latok biztosítása céljából a csikótelep intézőségének hi-
vatalos helyiségében folyó évi márczius hó 19-én d. e.
11 órakor nyilvános ajánlati versenytárgyalás fog tartatni.
Vállalati uton biztosítottak a költség-előirányzat
szerint a következő munkák u. m. 1. föld-, közműves- és
cserepezőmunkák 40,708 kor., 2. ács- és kovácsmunkák
48,953 kor., 3. asztalos-, lakatos-, mázó- és üvegesmun-
kák 6563 kor., 4. vas- és bádogmunkák 4888 kor. összesen
101,112 korona erejéig.
Ajánlatok nem csak az összes munkálatokra, hanem
csoportonként, az egyes munkanemekre is tehetők.
Pályázni szándékozók felhívom, hogy 1 koronás bé-
lyeggel és a vállalati összeg 5%-át tevő bányapénzzel
felszerelt zárt írásbeli ajánlataikat jelzett időpontig a
csikótelepi intézőségnek nyújtsák be. Az ajánlatban ki-
tűntetendő, hogy pályázó az építési munkákat a költség-
vetéssel előirányzott árákkal szemben hány százalék
engedménnyel, illetve felülfizetéssel mellett hajlandó el-
vállalni; továbbá, hogy az összes vállalati feltételeket
ismeri és magát azoknak aláveti. Fentartom magamnak
a jogot, hogy a benyújtandó ajánlatok közül — tekintet
nélkül a megajánlott összegre — szabadon választhassak.
Az építkezések tervei, költségvetései és feltételei, egy a
csikótelepi, mint a mezőhegyesi ménésbirtok építészeti
intézőségénél megtekinthetők.
Budapest, 1903 február 21.
M. kir. földművelésügyi miniszter.

FÖLDES-féle
MARGIT-
CRÈME

gyorsan és hirtelen ható szer szepölő, máj- és
bőr-foltok, kiütések, pattanások és mindennemű
bőrbaj ellen. Rögön hat.

Zseirtalan. Artalmatlan. Kapható mindenütt.

Ára 1 korona.

Készíti: **Gutori FÖLDES KELEMEN**
gyógyszerész Aradon.

Főraktár: **Török József** gyógyszertárban Budapest.
A közönség megtérítését célzó utánzatoktól óvakodjunk.

Dr. Lengiel Frigyes
nyírfabazsamsa

főfőlmulhatlan jó hatással bír az arc-
bőr szépítésére. Ezen balsam éjjelen át majd-
nem észrevehetően választja le a pikkelyeket,
mialatt a bőr megszabadul a legtöbb tisztát-
lanságtól, mint mindennemű foltoktól,
bőrfoltoktól, szepölőtől, orrvörös-
ségtől stb. A bőr simává, puhává válik és
fehér lesz. Csodahatásának mondható ezen balsam hatása a bőr-
felület gyors helyreállítására nézve, különösen pedig himlők után.
Egy korsó ára 3 korona. 9814

Dr. Lengiel benzoë-szappana
a legenyhebb és leghasznosabb bőrápoló szer. Egy darab ára
1 korona 20 fillér.

Raktáron az összes nagyobb gyógyszertárakban.
Főraktár Magyarországi részére
Török József gyógyszertára,
Budapest, Király-u. 12 és Andrassy-ut 29.

Ha öszül a haja,
használja a „Stella“-vizet

(Hair Regenerator),
mely nem fest de a haj eredeti színét adja vissza
Úvegje 2 korona.

Zoltán Béla gyógyszertárában
6 es. és k. fensége József főherceg udv. szállójára,
Budapest, V., Sótár-utca, Szabadság-tér
sarkán. 9484

POLGÁR SÁNDOR

orvosi mű- és kötszerész
Budapest, VII., Erzsébet-körút 50

legutányosabban beszerezhetők
saját gyártmányu m. kir. szab.
sérvkötők, betegápolási-
czikkek, kötszerek, összes-
gummiárak, valódi francia
különlegességek (óvsze-
rek) stb. 9123

66 Képes árjegyzék ingyen

9. SZÁM. 1903. 50. ÉVFOLYAM.

VASÁRNAPI UJSÁG.

147

URANOS-KÉK

Ruhamosához a legjobb kékitőszér.
Mindenütt kapható.
Hochsinger Testvérek
vegyészeti gyára
Budapest, VI., Rózsa-utca 85.

Kufelke
Gyermeklisztje.

MATTONI
ERZSÉ-SÓS-FÜRDŐJE
BET
BUDAPESTEN
(BUDA)

Meglepő gyógyhatással bír különösen
női bajokban,
továbbá alhási és általános vérbőségben,
verőcséri pangások esetén máj- és lép-
bajokban, aranyérben stb.
Idény április 15-étől szept. végéig.
65 fürdőszoba;
számos külön berendezett kényelmes vendég-
szoba. Vendégül mérsékelt árú ételek és italokkal.
Rendelő főorvos: 9466
Dr. POLGÁR EMIL.
Villamos vasúti állomás.

LUCCA a likőrök királya,
az előkelőség kedvence!
Kapható csakis elsőrangú üzletekben és kávéházakban.
LUCCA-TÁRSASÁG, Hamburgban.
Vezérképviselő Magyarországi részére: **HIRSCH GYULA**
Budapest, Dohány-utca 88. Telefon 38-92.

Kapható minden gyógyszertárban. 9693

GERMANDREE PORHANTÓS ÁLLAPOTBAN
és TABLETTÁKBAN
Francia szabadalom. A szepölő titka, ideális illattal
felletlenül tartós, egészséges és díszkrét. A Germandree
az arc- és bőrtörök egészséges és üdö szimá. Ad
1900. évi Párizsi Világkiállítás: **ARANYÉREM**
MIKNOT-BOUCHER, 19, Rue Vivienne, PARIS.
Kapható Török József gyógyszertárban Budapest.

KERT-

alakításokat, gyümöl-
csűsök és fasorok ül-
tetését,
vagy már meglévő ker-
tek átalakítását, a mo-
dern izlésnek megfele-
lően, jutányos árak mel-
lett elvállal 9833

WÉBER M.
faiskolatulajdonos

Békásmegyeren

Budapest mellett.

Gyümölcsfa, díszfa és
répa árjegyzékkel in-
gyen szolgálók.

Hirdetések felvétetnek
a kiadókivitelben

Budapest, IV., Egyetem-
utca 4.

Technikum Limbach Chemnitz
Hochbau.
Modernes Laboratorium. Progr. frei.

Diszkert-

kedvelők kérjenek ingyen
árjegyzéket az első magyar
diszkyen-faiskolától.
Copoly Ede, Körömd.

Dr. GÖLIS-féle emésztő-por.

(1857 óta kereskedelmi czikk.)

Étrendi szer, kitűnő hatása van a különösen nehezen emészthető ételek
főldására, valamint az általános emésztésre és így a test táplálására és erősí-
tésére is. Naponta kétszer használva, évés után egy kávészálatnyi téve a nyelvre
és a székácsap itallal leolítva, kedvező befolyást gyakorol a hiányos emésztés
következtében fellépő jelenségeknél, minők: gyomorégés, nyálkaképződés, szék-
rekedés, aranyeres bántalmak, itesti pangás stb.

Ásványvíz-gyógymódnál mint elő- vagy utókúra
vagy egyidejűleg a gyógymóddal kitűnő hatást fejt ki.

Minden doboznak dr. Gölis pecsétjével és a bejegyzett védjeggyel kell
lenéznie lenni s mindenkor határozottan dr. Gölis-féle emésztő-por kérendő
a vétel alkalmával. 9728

Egy nagy doboz ára 2 kor. 52 fill., kis doboz 1 kor. 68 fill.

Dr. Gölis-féle egyetemes emésztő-por központi szétküldése

Bécs, I., Stefansplatz 6. (Zwettlhof.)

Főraktár: **Török József** gyógyszertára Budapest,
Király-utca 12 és Andrassy-út 28. szám.

KIRÁLYNŐ-CRÈME

ÉS POWDER. 9827
LEGJOBB ARCZSÉPÍTŐ A VILÁGON.
Ára 1 korona 40 fillér.
Kapható **TEMESVÁRY J.** gyógyszerésznél Zombor
és **TÖRÖK J.** Budapest, Király-utca 12.

